

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**

НЕСТЕРЕНКО ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 657.37(043.3)

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському державному університеті харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Крутова Анжеліка Сергіївна,
Харківський державний університет харчування та торгівлі, завідувач кафедри фінансів, аналізу та страхування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор, академік
НААН України
Жук Валерій Миколайович,
Національний Науковий Центр «Інститут аграрної економіки», головний науковий співробітник
відділу обліку та оподаткування;

доктор економічних наук, професор
Кузьмінський Юрій Анатолійович,
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана», завідувач кафедри
бухгалтерського обліку;

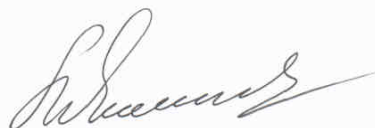
доктор економічних наук, доцент
Грицишен Дмитрій Олександрович,
Житомирський державний технологічний
університет, завідувач кафедри економічної
безпеки, публічного управління та адміністрування.

Захист дисертації відбудеться «25» жовтня 2018 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.088.02 у Харківському державному університеті харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333, ауд. 45.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333.

Автореферат розісланий «21» вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Янчева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фінансові кризи ХХІ ст. виступають основними причинами необхідності вдосконалення існуючої інформаційно-комунікаційної взаємодії між суб'єктами господарювання та користувачами обліково-звітної інформації. Виникнення криз як національного масштабу так і на окремому підприємстві значною мірою пов'язано з недосконалістю облікової системи, що проявляється: у відсутності можливості відображати ризики та загрози, які виникають у діяльності підприємств; неспроможності забезпечити оприлюднення інформації про всі елементи капіталу у фінансовій звітності; існуючій розрізненості корпоративної звітності, яка не надає цілісного уявлення про здатність організації створювати цінність для себе та стейкхолдерів протягом тривалого часу. Всі ці проблеми зумовлюють пошук нових моделей звітування та напрямів розвитку методології бухгалтерського обліку для забезпечення зростаючих вимог користувачів та покращення прозорості, повноти й релевантності обліково-звітної інформації. В умовах глобалізації та інформаціології користувачів обліково-звітної інформації цікавлять не лише фінансові показники діяльності підприємств, а й питання сталого розвитку як невід'ємної частини бізнесу, що вимірюється здебільшого нефінансовими показниками і забезпечується шляхом формування інтегрованої звітності.

Передумовами генезису інтегрованої звітності є розвиток інституціональної теорії та поява інституційних інвесторів, діяльність яких базується на принципах соціально-відповідального інвестування, руху України до Європейського Союзу, підвищенні вимог до оприлюднення звітності фондовими біржами в різних країнах світу, розширенні міжнародної співпраці у вирішенні проблем екологічної безпеки тощо. В Україні проблема стандартизації термінології інтегрованої звітності набула особливої актуальності після затвердження Наказом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»», яка включає вектор безпеки, розвитку, відповідальності, гордості. Першочерговість досягнення векторів сталого розвитку посилюється євроінтеграційним курсом України, оскільки, реалізація положень Директив ЄС щодо розкриття нефінансової і диверсифікованої інформації вимагає від вітчизняних підприємств розкриття нефінансових показників в інтегрованих звітах та забезпечення їх аудиторської перевірки. Враховуючи, що інформаційний вплив сьогодні на державу, суспільство, громадянина є значно ефективнішим, ніж політичний, економічний і навіть військовий, а інформація стає реальною, майже фізично відчутною силою, імплементація інтегрованої звітності дозволить українським компаніям розпочати підготовку звітності з істотними нефінансовими індикаторами, приділити більше уваги політиці розкриття соціо-еколого-економічних елементів капіталу у звітності, підвищити інвестиційну привабливість бізнесу, зорієнтованого у векторі безпеки, розвитку, відповідальності й гордості.

Водночас, ідея інтегрованої звітності достатньо нова і в зв'язку з цим у підприємств виникає ряд проблем в її просуванні, одна з яких – термінологічна. Особливі труднощі виникають при наповненні екологічної та соціальної складових звітності, при визначенні понять «природний», «інтелектуальний», «соціально-

репутаційний» та «людський» капітали й розмежуванні їх складових та визначенні показників, які повинні розкриватися в розрізі кожного з них. Однією з проблем впровадження інтегрованої звітності в Україні є відсутність чітких вимог до її підготовки. Значні розбіжності у форматах інтегрованих звітів різних підприємств ускладнюють порівняння обліково-звітної інформації та перевірку її достовірності. Крім того, складним питанням є забезпечення можливості врахування інтересів всіх груп стейкхолдерів в одному звіті, а також необхідність правильної ідентифікації показників, які найбільш повно розкривають специфіку діяльності підприємств різних галузей економіки.

Теоретико-методологічні положення, методичні основи та практичні питання формування інтегрованої звітності знаходяться на початковому етапі дослідження. Питання концептуальних основ інтегрованої звітності та формування окремих її складових знайшли відображення в роботах таких українських вчених, як П.Й. Атамас, О.П. Атамас, К.В. Безверхий, О.В. Бурдюк, Д.О. Грицишен, Т.В. Давидюк, В.В. Євдокимов, Т.І. Єфименко, І.В. Замула, О.А. Зоріна, І.В. Жиглей, В.М. Жук, Р.О. Костирко, Ю.А. Кузьмінський, О.А. Лаговська, Л.Г. Ловінська, Н.О. Лоханова, М.А. Проданчук та ін. Проблема формування інтегрованої звітності присвячені роботи зарубіжних вчених М.І. Сидорової, Т.Ю. Серебрякової, К.В. Сорокіної, Т.В. Шимоханської, Х. Штукельбергера, Т.О. Хачатурової та ін.

За останні роки серед вагомих наукових досліджень різних аспектів обліково-звітного забезпечення управління сталим розвитком слід виділити праці Т.І. Єфименко, В.М. Жука та Л.Г. Ловінської; В.В. Євдокимова, С.Ф. Легенчука, Д.О. Грицишена, О.М. Баришнікової; Н.О. Лоханової; Г.І. Робертса, П.К. Майкла, в яких досліджено організаційну динаміку, ідейні основи та національно-громадське значення розбудови підсистем галузевих стандартів бухгалтерського обліку та запровадження інтегрованої звітності, з метою запобігання кризових явищ, забезпечення соціальної справедливості та економічної незалежності, дотримання прав і свобод громадян.

Разом з тим залишається актуальним пошук шляхів оптимізації складу показників інтегрованої звітності, запобігання підвищенню рівня інформаційного шуму в інтегрованих звітах, використання інтегрованого звіту як засобу подолання інформаційної асиметрії та підвищення рівня задоволеності інвесторів. В частині розробки концептуальної моделі руху інформаційних потоків в інтегрованій інформаційно-аналітичній системі управління підприємством потребують поглиблення методологічні аспекти розкриття інформації про фінансовий, виробничий, інтелектуальний, соціально-репутаційний, людський та природний капітали.

Вирішення окреслених питань потребує удосконалення організаційно-методологічних та інституційних засад підготовки інтегрованої звітності та тенденцій реформування вітчизняної обліково-звітної системи з метою забезпечення соціо-еколого-економічної безпеки підприємства в умовах інтеграції України до Європейського союзу, що й зумовило вибір теми дослідження, його мету, завдання та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям досліджень відповідає загальній тематиці наукових досліджень кафедр

бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування й фінансів, аналізу та страхування Харківського державного університету харчування та торгівлі за держбюджетними темами: «Адаптація вітчизняної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності до міжнародних стандартів» (номер державної реєстрації 0116U008451) (автором досліджено сучасні моделі звітування та розроблено еколого-суспільно-економічну концепцію імплементації інтегрованої звітності в Україні); «Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі» (номер державної реєстрації 0114U006526) (автором розроблено модель управління фінансовою безпекою, що базується на показниках інтегрованої звітності); «Методологія та організація антикризового управління підприємством в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U008449) (автором розроблено інформаційне забезпечення антикризового управління на базі інституціональної концепції розвитку соціокультурного господарського інституту бухгалтерського обліку та звітності); за госпдоговірними темами: «Управлінський облік фінансових результатів торговельних підприємств» (номер державної реєстрації 0114U005526) (автором досліджено системно-управлінське регулювання обліку та звітності в умовах глобалізації та конвергенції економічних систем); «Організаційно-методичні аспекти оптимізації обліку та аудиту витрат» (номер державної реєстрації 0117U004675) (автором розроблено методичні рекомендації щодо обліку витрат основної бізнес-моделі суб'єкта господарювання).

Наукове дослідження здійснювалося за сприяння Міністерства освіти і науки України відповідно до наказу МОН України «Про результати конкурсного відбору проектів наукових досліджень і розробок» від 31.10.2014 р. № 1243 за бюджетною темою «Інноваційні технології формування інформаційно-аналітичних ресурсів управління підприємницькою діяльністю» (номер державної реєстрації 0115U001116), особисто автором визначено переваги інтегрованої звітності, досліджено нормативно-правове поле звітності сталого розвитку, проведено аналіз особливостей складання інтегрованої звітності великими зарубіжними та українськими компаніями та згруповано потреби користувачів обліково-звітної інформації; відповідно до наказу МОН України «Про затвердження переліку проектів фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок» від 31.10.2016 р. № 1296 за бюджетною темою «Формування, реалізація та розвиток конкурентних переваг підприємств вітчизняного ритейлу в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0117U004336), особисто автором запропоновано науково-практичний підхід до визначення складу показників облікової інформації, яка має наводитися в інтегрованому звіті торговельного підприємства.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних та організаційно-методичних положень формування інтегрованої звітності з урахуванням зростаючих інформаційних потреб стейкхолдерів та в умовах відсутності уніфікованих підходів до визначення її показників.

Для досягнення мети дослідження поставлено і вирішено такі основні завдання:

– дослідити генезис інтегрованої звітності, концептуальною основою якої є Міжнародний стандарт інтегрованої звітності, та процес її імплементації в Україні;

- розвинути теоретико-методологічний апарат бухгалтерського обліку через застосування сучасних підходів до формування інтегрованої звітності в Україні та світі;

- здійснити систематизацію принципів та правил формування інтегрованої звітності в контексті сучасної теорії бухгалтерського обліку;

- провести критичний аналіз досвіду імплементації елементів інтегрованої звітності в обліково-звітні системи вітчизняних та зарубіжних суб'єктів господарювання;

- поглибити методологічні засади та розробити практичні рекомендації щодо формування облікової політики підприємств, з урахуванням вимог інтегрованої звітності;

- обґрунтувати інноваційні аспекти сучасної парадигми проектування облікової політики для формування показників інтегрованої звітності;

- удосконалити методологічні засади та методичні підходи до запровадження передових практик інтегрованої звітності в обліковий процес вітчизняних суб'єктів господарювання;

- удосконалити організаційне забезпечення підготовки та оприлюднення інтегрованої звітності в умовах інформаціології суспільства;

- дослідити наукове дискурсивне поле щодо основних елементів понятійного апарату теорії капіталів в системі інтегрованої звітності;

- поглибити методологічні засади ідентифікації та систематизації інформації про фінансовий капітал в інтегрованій звітності;

- удосконалити методологічні засади ідентифікації та систематизації інформації про виробничий капітал в інтегрованій звітності;

- розробити методичний інструментарій розкриття в інтегрованій звітності інформації про інтелектуальний, соціально-репутаційний та людський капітали;

- обґрунтувати класифікаційні ознаки та розробити методику вартісної оцінки природного капіталу в інтегрованій звітності;

- адаптувати методологічні положення верифікації інтегрованої звітності до вимог ЄС;

- виявити особливості концептуального середовища оцінки впливу ризиків на зміст та достовірність інтегрованої звітності суб'єкта господарювання;

- удосконалити методику ідентифікації ризиків реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання;

- розробити модель визначення «ризик-апетиту» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності.

Об'єктом дослідження є процес формування інтегрованої звітності.

Предметом дослідження є методологічні засади та організаційно-практичний інструментарій формування інтегрованої звітності.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям пізнання об'єкта та предмета дослідження стало застосування наукових постулатів теорії системного розв'язання проблем формування та функціонування інтегрованих обліково-звітних систем на мікро- та макрорівнях управління. В процесі роботи над дисертацією використовувалися загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, конкретизація, абстрагування, метод історичного й логічного

дослідження. Задіяні методичні прийоми: вибірка, узагальнення, моделювання, огляд, підрахунок, порівняння, тестування. Методи діалектичного та системного аналізу застосовувалися під час дослідження розвитку технологій формування інтегрованої звітності під впливом процесів глобалізації та конвергенції; порівняння – при проведенні аналізу вимог міжнародних нормативних актів різного рівня до структури, етапів та набору показників інтегрованої звітності; методи компаративного аналізу та групування – під час розробки науково обґрунтованої класифікації капіталів суб'єктів господарювання та ідентифікації ризиків в бізнес-моделі суб'єктів господарювання; системно-структурний аналіз – для оцінки змістовного наповнення звітів сталого розвитку вітчизняних та зарубіжних підприємств; моделювання – при побудові інтегрованої облікової системи та визначення її методологічних складових, розробці моделі реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності та концептуальної моделі диспозиції капіталів в інтегрованому звіті; графічний – для наочного подання результатів дослідження; економіко-математичні – під час побудови матриці моніторингу фінансової надійності бізнес-моделі суб'єкта господарювання; процесний підхід – для функціонально-результативної декомпозиції елементів та показників інтегрованого звіту. Для розкриття генезису інтегрованої звітності та діалектики її цільового спрямування використано принцип наукової абстракції. Для дослідження онтологічних особливостей інтегрованої звітності як основи формування соціально-відповідальної економіки та впливу глобалізаційних процесів на соціо-еколого-економічний розвиток суспільства застосовано методи філософського пізнання.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові документи, що регулюють ведення бухгалтерського обліку і формування інтегрованої звітності; інформаційні комюніке міжнародних організацій з питань сталого розвитку (Глобальна мережа організацій із запровадження Моделі досконалості (EFQM), Міжнародна рада з інтегрованої звітності (IIRC), Світовий банк (World Bank), Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Глобальна ініціатива з рейтингів сталого розвитку (GISR)); матеріали громадських спілок України (Економічний дискусійний клуб, Палата аудиторів і бухгалтерів України, Асоціація приватних роботодавців); результати новітніх наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених з проблем імплементації та формування інтегрованої звітності; матеріали фахових видань та міжнародних науково-практичних конференцій; спеціалізовані фахові Інтернет-сайти; оприлюднена інтегрована звітність вітчизняних і зарубіжних суб'єктів господарювання; офіційні статистичні дані, а також матеріали власних досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних і методологічних постулатів формування інтегрованої звітності та розробці практичних рекомендацій щодо визначення та розкриття її показників, а саме:

Уперше:

запропоновано концептуальні засади формування інтегрованої облікової політики, яка забезпечить створення компліментарного простору взаємодії інвестицій та інновацій, пов'язаних з формуванням інтегрованої звітності, через

погодження соціо-екологічних та фінансово-економічних показників, розробки методики збору інформації та визначення її відповідності стандартам сталого розвитку, що дозволить максимально використовувати можливості внутрішньої стандартизації облікових процедур і механізмів для розкриття в інтегрованому звіті цілісної, стратегічної, суттєвої, адаптивної і актуальної до різних часових вимірів обліково-звітної інформації, структурувати технічні та інституційні межі облікового процесу, визначити ступінь їх легітимності і визнання у діловому співтоваристві засобами облікової політики;

розроблено організаційно-методичні аспекти реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності, який базується на методі проектного управління PRINCE2, засоби якого використано для створення: «Корпоративної бази ідей показників інтегрованої звітності» – у якості конструктора змістовного наповнення інтегрованого звіту; формалізованих алгоритмів доцільності наведення показників в інтегрованому звіті – для забезпечення трансцендентальної апперцепції процесу інтегрованої звітності зацікавленими користувачами та її укладачам; «Уніфікованого альбому показників інтегрованого звіту» – як додатка до проекту інтегрованої облікової політики. Це дозволило спроектувати форму та структуру інтегрованої звітності; визначити ступінь регламентації та стандартизації інформаційних потоків; забезпечити синергетичну взаємодію учасників кроссекторальної робочої групи з формування інтегрованої звітності; створити автоматизовану інфраструктуру центру обробки даних для розрахунку та опису показників інтегрованого звіту;

сформовано багатовимірну модель оцінки та розкриття інформації про нематеріальні капітали в інтегрованій звітності, яка базується на використанні бінарного підходу для оцінки інтелектуального, кваліметричного методу для людського та стейкхолдерського підходу для соціально-репутаційного капіталів. Запропонована модель дозволяє: взаємопов'язано застосовувати кількісні та якісні показники ідентифікації інтелектуальних активів; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між етапами життєвого циклу елементів нематеріальних капіталів та ефективністю результатів реалізації бізнес-моделі; ефективно управляти стратегією розвитку соціально-репутаційною компонентою бізнесу; виявляти синергетичні взаємозв'язки між показниками ефективності використання трудових ресурсів та фінансовими результатами господарської діяльності задля забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання в майбутніх звітних періодах;

розроблено мультифункціональну модель опису природного капіталу в тривимірному часовому просторі, де серед функцій мікрорівня виділено забезпечення безперервності діяльності, захисну, контролюючу, розподільчу, регулюючу та інноваційну. Розроблену модель покладено в основу класифікації природного капіталу за об'єктами обліку, методики вартісної оцінки та розкриття інформації про природний капітал в інтегрованій звітності, що забезпечить більш обґрунтоване визначення пріоритетів сталого розвитку суб'єкта господарювання з позицій його екологічної відповідальності; дозволить визначати участь природного капіталу у вартості виробленої продукції та враховувати екологічні

фактори при прийнятті господарських рішень; сприятиме ресурсозбереженню та мінімізації техногенного впливу на природне середовище;

теоретично обґрунтовано концепцію структурно-логічної інтеграції облікової системи з функціями ризик-менеджменту, побудовану на засадах визначення «ризик-апетиту» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності, під яким запропоновано розуміти прийнятний рівень бухгалтерських та підприємницьких ризиків, які можуть виникати під час збору, обробки та висвітлення інформації в інтегрованому звіті. Дана концепція є основою розробленого алгоритму організації та проведення експертної оцінки ризиків шляхом формування шкали ймовірності виникнення ризиків та шкали вагомості наслідків впливу ризиків, розрахунку індексу ризику, побудові матриці ризиків, що дозволяє постійно кроссекторальній робочій групі з формування інтегрованої звітності розробляти заходи з нівелювання системою ризик-менеджменту суб'єкта господарювання найбільш небезпечних ризиків.

Удосконалено:

понятійно-термінологічний апарат теорії бухгалтерського обліку шляхом уточнення поняття «інтегрована звітність», що, на відміну від існуючих, враховує вимоги чотирьох економічних течій, а саме: глобалістики, фізичної економії, інституціональної економіки та ризик-орієнтованого управління та дозволяє налагодити процес збору, консолідації, узагальнення й аналізу кількісних та якісних показників, що характеризують соціо-еколого-економічну та фінансово-господарську діяльність підприємства для формування періодичного інтегрованого звіту, який містить корисну інформацію про створення вартості в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі;

сукупність принципів інтегрованої звітності як ієрархічної системи, у якій, на відміну від існуючих, за спрямованістю та цілями використання виділено три групи принципів, які враховують поліфункціональну спрямованість інтегрованих звітів: структурні (розмежування капіталу, вартісний підхід, моніторинг і контроль ризиків, екологізація та соціогармонія), організаційні (центроорієнтованості, реагування, інформаціології, колації) та якісні (відкритості, зрозумілості, темпоральності). Дотримання запропонованих принципів інтегрованої звітності дозволить сформувати систему основних показників, які мають наводитися в інтегрованому звіті, розробити спеціалізовані технологічно-методичні підходи до процесу збору, обробки та перенесення інформації про економічну, соціальну та екологічну діяльність до інтегрованого звіту з урахуванням всіх елементів облікового процесу, який поєднує живу працю, засоби праці та її специфічні предмети;

організаційно-технологічне забезпечення оприлюднення інтегрованої звітності шляхом створення Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України, який об'єднає функції подання, верифікації та оприлюднення інтегрованих звітів з функціями адміністрування системи, авторизації користувачів, систематизації інформації та надання консультаційної підтримки, що створить належний базис зміцнення співробітництва України з країнами членами ЄС з питань розвитку інформаційного суспільства;

класифікаційну схему виробничого капіталу, в якій виділено ознаки його елементів (натурально-речовий зміст, право власності, роль виробничого капіталу в бізнес-моделі, ступінь використання), описано показники, які мають розкриватися в інтегрованому звіті в частині інформації про забезпеченість бізнес-моделі виробничими фондами та ефективність їх використання, що виступає основою виробничої програми для створення додаткової вартості протягом тривалого періоду;

концептуальні засади верифікації інтегрованої звітності, які, на відміну від існуючих, базуються на використанні принципів «Кубу COSO» за моделлю COSO-ERM, яку доповнено елементами SWOT аналізу інформаційної безпеки та блоком оцінки відповідності критеріям цілей внутрішнього контролю за методикою SMART. Це дозволить сформулювати організаційно-методичний інструментарій підтвердження еколого-економічної та корпоративної соціальної відповідальності суб'єкта господарювання, підвищити інвестиційну привабливість підприємства, створити сприятливий соціально-психологічний клімат, підвищити продуктивність праці та корпоративну лояльність, підвищити рівень взаємодії з державними органами влади, оцінити ефективність витрат на соціальні потреби, знизити ймовірність надзвичайних ситуацій по забрудненню навколишнього середовища, підвищити попит на вироблені товари і послуги на зовнішньому і внутрішньому ринку, вивести суб'єкт господарювання на міжнародний рівень за світовими стандартами екології.

Набуло подальшого розвитку:

технологія побудови інтегрованої облікової системи як постачальника облікової інформації та забезпечення синергізму її складових через розкриття інформації в технічному розділі інтегрованої облікової політики в наступній послідовності: визначення вимог до формування єдиного інформаційного простору; вибору технічних засобів автоматизації; стандартизації вимог до інтерфейсів категорії «професійні судження» при введенні не регламентованих в національному обліку показників; опису інформаційної технології, створеної на основі децентралізованої обробки облікових даних; визначення структури і порядку взаємодії зовнішнього і внутрішнього інформаційних полів; розробки технічних завдань та алгоритму впровадження програмного продукту з автоматизації процесу формування інтегрованої звітності; опису чотирьохрівневої градації топологічних ознак облікових номенклатур; наповнення облікових номенклатур інтегрованої облікової системи;

концептуальна модель диспозиції капіталів в бізнес-моделі суб'єкта господарювання за ланцюгом створення додаткової вартості, в основу якої покладено уточнений економічний зміст різних видів капіталу підприємства (фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціально-репутаційного та природного) та траєкторію його сталого розвитку в тривимірному часовому просторі;

методичний інструментарій розкриття в інтегрованому звіті інформації про фінансовий капітал, в якому обґрунтовано основні блоки показників інтегрованого звіту у розрізі функцій фінансового капіталу суб'єкта господарювання, а саме: оперативної, забезпечення платоспроможності, забезпечення фінансової стійкості,

інвестиційної та соціальної, що забезпечило можливість бюджетного планування та розкриття в інтегрованому звіті інформації про ефективність фінансової політики суб'єкта господарювання, визначення ключових напрямів обліково-аналітичних робіт в частині збору інформації про фінансовий капітал;

класифікація ризиків в інтегрованій обліковій системі, через виділення нових ознак систематизації підприємницького ризику за розділами інтегрованого звіту та бухгалтерського – за етапами інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності, що виконує функцію компілятора, на основі якого: створюються управлінські інформаційні системи алгоритмізації процесу управління ризиками; формується система показників аналізу та шкала оцінювання ризиків; реалізується комплекс заходів з підтримки допустимого рівня підприємницького та бухгалтерського ризиків; розробляються карти оцінки впливу ризиків на бізнес-модель суб'єкта господарювання та карти управління ризиками.

Практичне значення одержаних результатів. Практична спрямованість отриманих теоретичних і методологічних розробок підтверджується:

на загальнодержавному рівні – методологічні рекомендації щодо оцінки та обліку природного капіталу з метою розкриття інформації про нього в інтегрованій звітності (Громадська спілка «Палата аудиторів і бухгалтерів України» – довідка № 1.1/07 від 27.04.2018 р.);

на регіональному рівні – упроваджено рекомендації щодо інтегральних оцінок розвитку області згідно національних і європейських підходів, та визначенні розрізів обліково-аналітичної інформації про соціо-еколого-економічні показники діяльності суб'єктів господарювання Харківського регіону в рамках реалізації положень Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2018 рік (Департамент економіки та Комунального майна Харківської міської ради – довідка № 456/0/45-18 від 18.01.2018 р.); методичні рекомендації щодо розкриття в інтегрованому звіті державних підприємств інформації про частку непрофільних активів в пасивній частині виробничого капіталу (Регіональне відділення Фонду державного майна України по Харківській області – довідка № 341/54-18 від 25.01.2018 р.); методичні рекомендації щодо кваліметричної оцінки людського капіталу (Харківська обласна громадська організація «Асоціація приватних роботодавців» – довідка № 0709-1 від 28.03.2018 р.);

на рівні суб'єктів господарювання, які входять в провідну фінансово-промислову Групу «Систем Кепітал Менеджмент» – наукові розробки щодо вартісної оцінки соціально-репутаційного капіталу і опису його показників в інтегрованому звіті (ПАТ «ПУМБ» – довідка № КНО-47.1.2.2/014 від 15.02.2018 р.); методика розрахунку показників інтегрованої звітності, що базується на використанні робочого документу «Уніфікованого альбому показників інтегрованого звіту» (ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» – довідка № 34 від 10.05.2018 р.);

на рівні інших суб'єктів господарювання – методичні підходи щодо збору, опрацювання та аналізу облікової інформації в розрізі соціальних, економічних та

екологічних складових сталого розвитку торговельної галузі (ТОВ «ТД «АСТОРГ» – довідка № 25 від 29.11.2017 р.); методичні підходи щодо реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності, який базується на методі проектного управління PRINCE2 (ПрАТ «Страхова група «ТАС» – довідка № 227 від 15.12.2017 р.); організаційно-методологічні підходи до перевірки інтегрованої звітності (ТОВ «Бутрент» – довідка № 45/02 від 16.02.2018 р.); методичні рекомендації щодо підготовки інтегрованого звіту з дотриманням одночасно вимог Міжнародного стандарту інтегрованої звітності та стандартів сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) (ТОВ «ХАРЕЛЕКТРОМЕТ» – довідка № 245 від 22.03.2018 р.); наукові розробки щодо розширення та адаптації методологічних аспектів облікової політики для налагодження чіткого механізму збору та обробки облікових даних для формування інформативних показників інтегрованої звітності (ПрАТ «Газенергокомплект» – довідка №ГЭК-511/1 від 31.05.2018 р.);

в організації навчального процесу – Харківського державного університету харчування та торгівлі на кафедрі бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування під час підготовки методичного забезпечення та викладання дисциплін «Звітність підприємств», «Облікова політика» та «Облік і фінансова звітність за МСФЗ» (акт впровадження від 15.09.2017 р.), на кафедрі фінансів, аналізу та страхування – «Управління ризиками», «Фінансовий менеджмент», «Соціальна відповідальність» (акт впровадження від 19.09.2017 р.); Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету під час підготовки методичного забезпечення та викладання дисциплін «Звітність підприємств», «Облікова політика підприємства», «Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами» та «Інформаційні технології управлінської звітності» (акт впровадження №01-2/109 від 23.03.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Наукові розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті положення та пропозиції, що становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень пройшли апробацію у доповідях і виступах здобувача на 17-ти вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [35-51].

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано в 53 авторських публікаціях, серед них: одноосібна монографія (обсягом 21,3 друк. арк.); три монографії у співавторстві (загальним обсягом 43,5 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 18,7 друк. арк.); 25 статей у наукових фахових виданнях України (загальним обсягом 16,5 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 11,5 друк. арк.), із них 15 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 5 статей у зарубіжних виданнях (загальним обсягом 2,5 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 1,15 друк. арк.); одне свідоцтво на авторське право; 17 тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій (загальним обсягом 5,2 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 1,94 друк. арк.); один навчальний посібник, який має гриф МОН (загальним обсягом 16,6 друк. арк., де особисто

здобувачеві належить 5,6 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 105,6 друк. арк., із яких особисто здобувачеві належить 60,19 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, списку публікацій за результатами дослідження, вступу, чотирьох розділів та висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації складає 389 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 33 таблиці і 46 рисунків на 45 сторінках. Дисертація містить список використаних джерел із 605 найменувань на 58 сторінках та 12 додатків на 63 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість отриманих наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У розділі 1 **«Методологічні положення імплементації інтегрованої звітності в облікову практику»** визначено історичні аспекти виникнення інтегрованої звітності та проблеми її імплементації в українську обліково-звітну практику, формалізовано категоріально-термінологічний апарат інтегрованої звітності, визначено основоположні принципи та правила формування інтегрованої звітності, проведено аналіз індикаторів оцінки рівня сталого розвитку та визначено їх вплив на показники інтегрованої звітності.

Для побудови перспектив подальшого розвитку інтегрованої звітності в Україні та визначення її оптимальної структури для різних груп користувачів в сучасних умовах господарювання в дослідженні розглянуто історичну ретроспективу становлення різних форм звітності. В процесі дослідження доведено, що історія інтегрованої звітності бере свій початок ще задовго до появи Міжнародного стандарту інтегрованої звітності та офіційної публікації інтегрованої звітності окремими компаніями, а її сучасна структура сформувалася внаслідок розширення інформаційних потреб користувачів обліково-звітної інформації під впливом процесів глобалізації та інформаціології суспільно-економічних відносин.

До перспективних напрямів імплементації інтегрованої звітності в Україні віднесено напрацювання дієвих заходів щодо популяризації та запровадження елементів інтегрованих звітів, які розроблено для державного та академічного секторів, страхової та банківської сфер, мережі інвесторів та пенсійних фондів, ІТ-компаній та професійних організацій бухгалтерів. Запровадження зазначених заходів дозволить українським компаніям розпочати підготовку звітності з істотними нефінансовими індикаторами, приділити більше уваги політиці розкриття соціо-еколого-економічних елементів капіталу у звітності та підвищити інвестиційну привабливість бізнесу.

Дослідження наукових підходів та врахування впливу сучасних економічних течій (фізичної економії, інституціональної економіки, глобалістики та ризик-орієнтованого управління) на сталий розвиток суб'єктів господарювання дозволило запропонувати авторське визначення інтегрованої звітності, як процесу збору, консолідації, узагальнення та аналізу кількісних та якісних показників, що характеризують соціо-еколого-економічну та фінансово-господарську діяльність

підприємства, в результаті якого створюється періодичний інтегрований звіт, який містить корисну інформацію про створення вартості в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Ключовим поняттям даного визначення є інтегрований звіт, значення якого полягає у наданні інформаційної підтримки в пошуку резервів сталого розвитку і вдосконаленні діяльності підприємства за означеними напрямками.

Дослідження наукового дискурсивного поля щодо ідентифікації та інтерпретації принципів інтегрованої звітності, бухгалтерського обліку і фінансової звітності та континууму принципів економічних теорій, які впливають на методологію формування інтегрованого звіту, дозволило запропонувати ієрархічну систему принципів інтегрованої звітності за спрямованістю та цілями використання: структурні, організаційні та якісні. В розробленій ієрархічній системі принципів інтегрованої звітності принципи першої групи, а саме: розмежування капіталу; вартісний підхід; моніторинг і контроль ризиків; екологізація та соціогармонія, прямо впливають на структуру інтегрованого звіту та об'єднують вихідні положення, яких необхідно дотримуватися при визначенні його змісту. Організація процесу формування інтегрованої звітності вимагає від суб'єктів господарювання розробки спеціалізованих технологічно-методичних підходів до процесу передачі, збору, обробки та перенесення інформації про економічну, соціальну та екологічну діяльність до інтегрованого звіту, що потребує врахування спеціалізованих організаційних принципів, що охоплюють весь обліковий процес, у якому поєднуються жива праця працівників (принципи центрорієнтованості та реагування), засоби праці (принцип інформаціології) й специфічні предмети праці (принцип колації). Ступінь корисності інформації інтегрованого звіту визначають якісні принципи інтегрованої звітності, які запропоновано доповнити принципами відкритості, зрозумілості та темпоральності. Для покращення рейтингу України за індексами сталого розвитку розроблено організаційно-технологічну схему Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України, яка об'єднує функції подання, верифікації та оприлюднення інтегрованих звітів з функціями адміністрування системи, авторизації користувачів, систематизації інформації та надання консультаційної підтримки, що створить належний базис зміцнення співробітництва України з країнами членами ЄС з питань розвитку інформаційного суспільства (рис. 1).

В дослідженні проведено аналіз індикаторів оцінки рівня сталого розвитку та запропоновано соціальну складову сталого розвитку країн визначити за індексами благодійності, соціального прогресу, людського розвитку, знань та розвитку людського капіталу; екологічну складову сталого розвитку країн – за індексом екологічної ефективності; економічну складову сталого розвитку країн – за індексами продовольчої безпеки, економічної свободи та процвітання. Розроблено методiku розрахунку індикатора корпоративного щастя, яка дозволяє оцінювати рівень щастя на кожному підприємстві, шляхом он-лайн-анкетування співробітників за показниками матеріального, морального, психологічного, соціального та екологічного благополуччя. З метою підвищення рівня сталого розвитку України в дослідженні визначено масиви обліково-аналітичної інформації про соціо-еколого-економічні показники діяльності суб'єктів господарювання, які мають розкриватися в інтегрованих звітах.

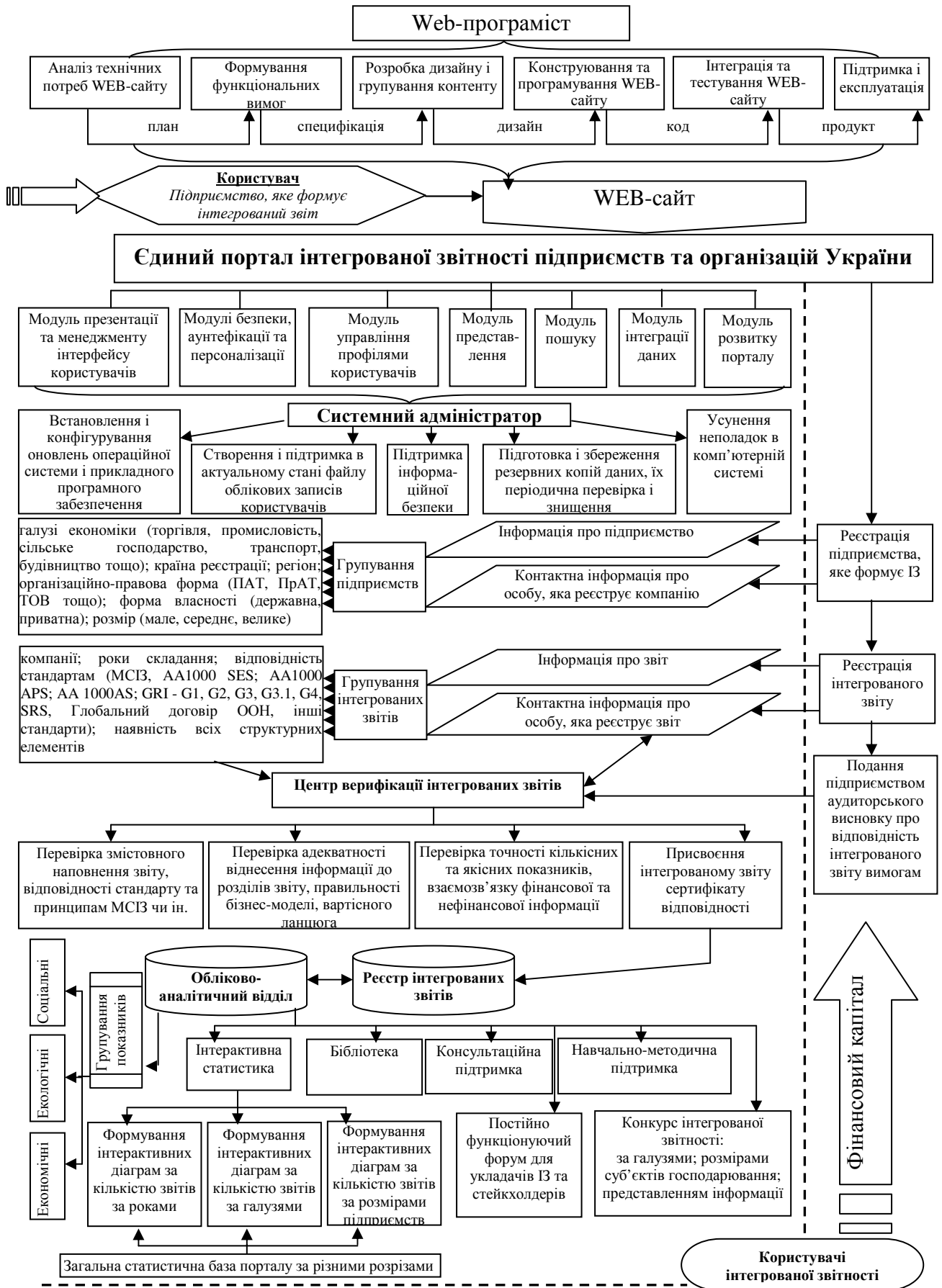

Рис. 1. Функціональна структура «Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України»

У розділі 2 «**Моделювання облікової політики як елементу інтегрованої звітності**» розширено та адаптовано методологічні аспекти облікової політики, розроблено парадигму проектування інтегрованої облікової політики для формування показників інтегрованої звітності, визначено організаційно-методичні аспекти реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності, обґрунтовано елементи облікової політики для цілей складання інтегрованої звітності в автоматизованій інформаційній системі підприємства.

Для формування інтегрованої звітності запропоновано адаптовані методологічні аспекти «інтегрованої облікової політики», під якою пропонується розуміти сукупність всіх пов'язаних облікових принципів, правил, методів, процедур та процесів формування інтегрованої звітності, які колаборативно ініціюються та виконуються шляхом винесення професійного судження з метою підвищення соціально-економічної безпеки та рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, активізації просторово-екологічної свідомості бізнесу, підвищення рівня життя населення та забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів.

Розроблено методологічні аспекти формування інтегрованої облікової політики, які розкривають концептуальні засади організації та ведення бухгалтерського обліку з метою складання інтегрованої звітності, трансформують облікову систему, яка оцінює господарську діяльність у ретроспективі, в систему, яка формує інформаційну базу на перспективу. Обґрунтовано завдання інтегрованої облікової політики в методологічному, організаційному, методичному та технічному розділах відповідно до вимог інтегрованої звітності, що дозволило уніфікувати процедури інтегрованої облікової політики та систематизувати підходи до формування її розділів з урахуванням рівнів реалізації облікової політики, впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на процес розробки чи доповнення її розділів та на процес формування інтегрованої звітності.

Дослідження існуючих підходів до визначення сутності поняття «інновація», дозволило довести, що для суб'єкта господарювання формування та оприлюднення інтегрованої звітності є інновацією, а сама процедура збору, обробки та групування інформації в інтегрованому звіті є інноваційним проектом, який потребує внутрішніх інвестицій для його реалізації та приверне зовнішні інвестиції після його реалізації. Під інвестиційно-інноваційним процесом формування інтегрованої звітності запропоновано розуміти еклектичне поєднання інвестиційної та інноваційної діяльності, в результаті якої створюється інтегрований звіт, оприлюднення якого дозволить отримати суб'єкту господарювання синергетичний соціо-еколого-економічний ефект. Планування, делегування, моніторинг та контроль всіх аспектів реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності і постійну мотивацію тих, хто залучений до досягнення його цілей, запропоновано здійснювати з використанням сучасного методу управління проектами PRINCE2 («**PR**ojects **IN** **C**ontrolled **E**nvironments version 2») (рис. 2).

Для ефективної реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності рекомендовано: формувати кроссекторальну робочу групу, учасники якої будуть відповідальними за збір та обробку інформації для наповнення розділів інтегрованого звіту; створювати на підприємстві «Корпоративну базу ідей показників інтегрованої звітності», яка виконуватиме функцію

«конструктора» змістовного наповнення інтегрованого звіту; підвищити трансцендентальну апперцепцію процесу інтегрованої звітності зацікавленими користувачами та її укладачами шляхом застосування розроблених алгоритмів доцільності наведення показників в інтегрованому звіті; формувати «Уніфікований альбом показників інтегрованого звіту» у вигляді додатка до інтегрованої облікової політики з визначенням внеску підприємства в досягнення цілей глобальної програми сталого розвитку за кожним показником.

Вочевидь постійно зростаючі потреби стейкхолдерів в різновекторній інформації, зокрема про зовнішні впливи, перспективи розвитку, соціо-екологічну відповідальність суб'єктів господарювання та сталий (і тим самим обмежений) склад об'єктів бухгалтерського обліку породжують дисонанс між запитами зацікавлених користувачів й потребами реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності та можливостями облікової системи. Для задоволення цих потреб доцільно використовувати багатоцільову теорію бухгалтерського обліку, яка включає традиційну систему бухгалтерського обліку та доповнена екологічною, соціальною та стратегічною складовими. Для налаштування інтегрованої облікової системи пропонується використовувати системно-функціональний підхід та визначати інтегровану облікову систему як цілісний обліково-аналітичний комплекс, що охоплює процеси спостереження, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання, передачі та прогнозування соціо-еколого-економічної інформації про господарську діяльність підприємства стейкхолдерам для прийняття рішень шляхом розкриття її в інтегрованому звіті.

Інформатизацію такої системи доцільно здійснювати шляхом інтеграції в технічному розділі інтегрованої облікової політики теоретичної, методологічної та організаційної складових інформаційного процесу за наступними етапами: I етап – визначення вимог до формування єдиного інформаційного простору інтегрованої облікової системи; II етап – перелік технічних засобів для автоматизації інтегрованої облікової системи; III етап – стандартизація вимог до інтерфейсів категорії «професійні судження» для введення відсутніх в національному обліку даних; IV етап – опис інформаційної технології, створеної на основі децентралізованої обробки бухгалтерських даних; V етап – визначення структури і порядку взаємодії зовнішнього і внутрішнього інформаційного полів; VI етап – розробка технічних завдань та алгоритму впровадження програмного продукту автоматизації процесу формування інтегрованої звітності; VII – опис чотирьохрівневої градації топологічних ознак облікових номенклатур; VIII – наповнення облікових номенклатур інтегрованої облікової системи.

У розділі 3 **«Формалізація елементів капіталу підприємства в концептуальній основі інтегрованої звітності»** розглянуто історичну ретроспективу розвитку капіталів та визначено основні елементи їх понятійно-термінологічного апарату, розроблено концептуальну модель диспозиції капіталів в бізнес-моделі суб'єкта господарювання, удосконалено підходи до вартісної оцінки фінансового, виробничого, інтелектуального, соціально-репутаційного, людського та природного капіталів й розроблено методологічні засади розкриття інформації про них в інтегрованій звітності.

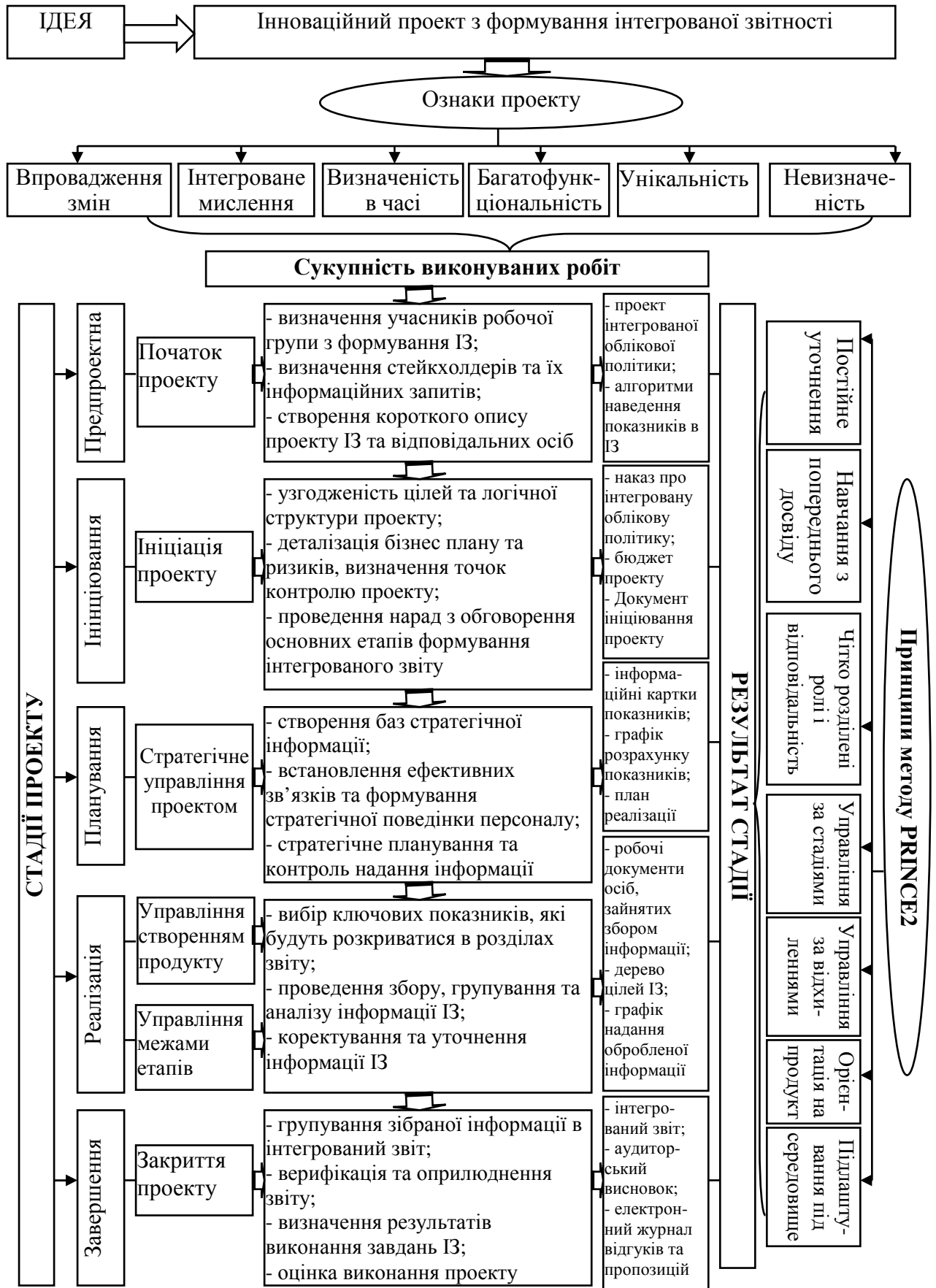

Рис. 2. Реалізація інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності з використанням методу PRINCE2

В роботі уточнено визначення видів капіталів інформація про які має розкриватися в інтегрованому звіті (табл. 1). Для ідентифікації та визначення місця фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціально-репутаційного та природного капіталів в бізнес-моделі суб'єкта господарювання розроблено концептуальну модель диспозиції капіталів за ланцюгом створення додаткової вартості суб'єктом господарювання в бізнес-моделі.

Таблиця 1

Понятійно-термінологічний апарат теорії капіталів

Вид капіталу	Визначення МСІЗ	Запропоноване визначення
1	2	3
Фінансовий	резерв коштів, які: є у організації для використання при виробництві товарів або наданні послуг; надходять через фінансування (боргове, часткове фінансування і гранти) або створюються в результаті операцій або інвестицій	сукупність грошових коштів та їх еквівалентів, що залучаються їх власниками в процес створення додаткової вартості шляхом часткового їх поглинання та відтворення в бізнес-моделі суб'єкта господарювання в вигляді доходу чи інших форм капіталу
Виробничий	виробничі фізичні об'єкти (на відміну від природних фізичних об'єктів), наявні у організації для виробництва товарів або надання послуг	сукупність фізичних виробничих об'єктів, які неодноразово використовуються в бізнес-моделі суб'єкта господарювання для трансформації оборотних ресурсів в кінцеві продукти чи послуги для отримання позитивного економічного ефекту
Інтелектуальний	організаційні нематеріальні активи, засновані на знаннях	сукупність створених, придбаних або отриманих в тимчасове чи постійне користування інтелектуальних продуктів, ідентифікованих як нематеріальні ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в бізнес-моделі для забезпечення сталого розвитку, одержання додаткової вартості й конкурентних переваг
Людський	компетенції співробітників, їх здатності і досвід, а також їх мотивація впроваджувати інновації, в тому числі їх відповідність структурі управління організації та її підтримка, підхід до управління ризиками та етичні цінності	сукупність виробничих, професійних та загальнолюдських знань, здібностей, навиків, досвіду, загальної культури, умінь, здоров'я, мотивації, власних якостей, компетенцій співробітників, які вони використовують для реалізації та вдосконалення бізнес-моделі суб'єкта господарювання, що сприяє зростанню продуктивності праці та приносить дохід їх носію та роботодавцю
Соціально-репутаційний	інститути і відносини в рамках спільнот і між ними, а також між групами зацікавлених сторін і іншими групами, і здатність ділитися інформацією для підвищення індивідуального і колективного добробуту	сукупність взаємовідносин суб'єкта господарювання в колективі та з зацікавленими особами, які характеризуються соціальними зв'язками, нормами, цінностями та традиціями, корпоративною соціальною відповідальністю та корпоративною репутацією, що виражається в додатковій вартості бізнесу на ринку та зміцненні його конкурентних позицій

1	2	3
Природний	всі поновлювальні і невідновлювальні природні ресурси і процеси, які дозволяють створювати товари або послуги	сукупність природних ресурсів та екологічних активів, які залучаються суб'єктом господарювання в виробничий цикл для реалізації бізнес-моделі та підтримки біологічного різноманіття в процесі господарської діяльності

Доведено, що основна місія фінансового капіталу суб'єкта господарювання полягає в фінансово-інвестиційному забезпеченні ефективного та сталого розвитку всієї господарської системи. До основних функцій фінансового капіталу, які мають розкриватися в інтегрованому звіті, запропоновано відносити наступні: оперативну, забезпечення платоспроможності, забезпечення фінансової стійкості, інвестиційну, відтворювальну, забезпечення прибутковості, соціально-репутаційну.

Удосконалено класифікацію виробничого капіталу за ознаками: натурально-речовий зміст (основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; капітальні інвестиції); право власності (власний виробничий капітал та орендований виробничий капітал); роль виробничого капіталу в бізнес-моделі (активний виробничий капітал та пасивний виробничий капітал); ступінь використання виробничого капіталу в бізнес-моделі (виробничий капітал в запасі, виробничий капітал на консервації, виробничий капітал на модернізації). Запропонована класифікація визначає показники інтегрованого звіту в частині розкриття інформації про забезпеченість бізнес-моделі виробничими фондами та ефективність їх використання.

Для вартісного вимірювання інтелектуального капіталу (ІК) в інтегрованій звітності запропоновано використовувати бінарну систему його оцінки, яка поєднує обліковий та економічний підходи. Облікова оцінка елементів ІК формується в залежності від способу їх отримання. Економічний підхід – метод монітору нематеріальних активів – визначає вартість ІК на різних етапах реалізації бізнес-моделі та життєвого циклу нематеріального активу. Облікова оцінка інтелектуального капіталу є найбільш доцільною для визначення теперішньої вартості його елементів, а метод монітору нематеріальних активів дозволяє визначити стратегічну вартість інтелектуального капіталу та оцінити ефективність його використання в бізнес-моделі (рис. 4).

Обґрунтовано, що при розкритті інформації про ступінь досягнення стратегічної мети управління соціально-репутаційним капіталом в інтегрованій звітності, необхідно, враховувати інтереси наявних та стратегічних стейкхолдерів. Відповідно до Стандарту взаємодії із зацікавленими сторонами (Stakeholder Engagement Standard (AA1000SES)) кроссекторальна робоча група з формування інтегрованої звітності при розкритті показників соціально-репутаційного капіталу повинна враховувати принципи, модифікація яких під вимоги інтегрованої звітності дозволяє описати їх наступним чином: істотність – визначення переліку стейкхолдерів, а також їх інтересів в частині соціально-репутаційного капіталу, які є для них суттєвими (значимими) шляхом розробки рангової карти зацікавлених сторін; повнота – визначення змісту звіту, виходячи не тільки з

вимог МСІЗ, але і з відображення результатів його діяльності з урахуванням розумних очікувань та інтересів основних зацікавлених сторін; реагування – послідовне реагування на істотні питання, що стоять перед зацікавленими сторонами і самою організацією в частині соціально-репутаційного капіталу. Для врахування визначених принципів розроблено методику визначення рангу стейкхолдерів кроссекторальною робочою групою з формування інтегрованої звітності, яка базується на побудові карти зацікавлених сторін в системі координат, яка розбивається на 4 квадранта: найменш пріоритетні учасники взаємодії, учасники без керівного впливу, учасники з керівним впливом, найбільш пріоритетні учасники.

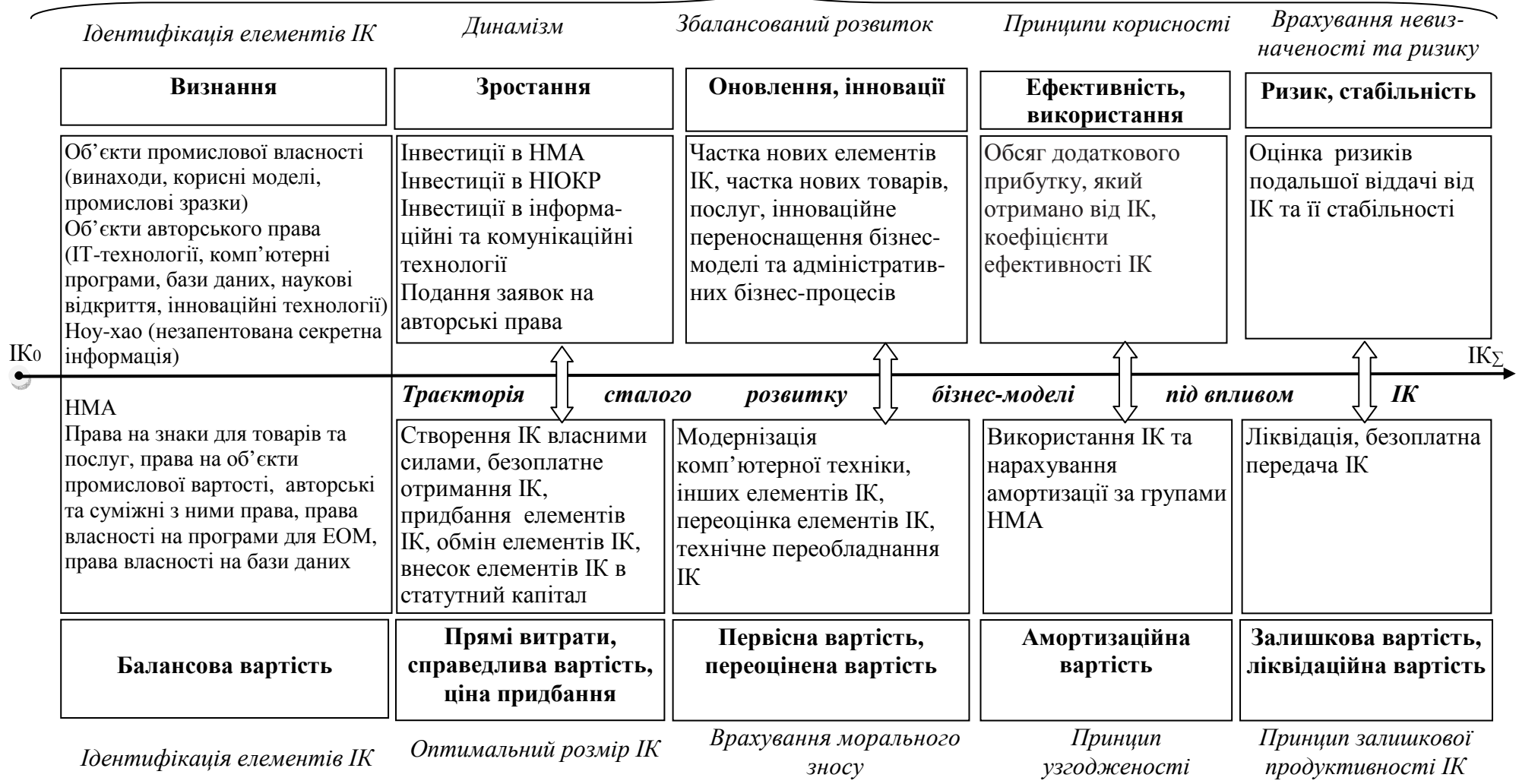
Для розкриття інформації про людський капітал в інтегрованій звітності запропоновано використовувати кваліметричний метод, який дозволяє представляти якісні характеристики людського капіталу кількісними значеннями та визначити вплив інвестицій в його розвиток на ефективність його відтворення. Кваліметричний метод оцінки людського капіталу дозволяє визначити резерви підвищення ефективності використання трудових якостей працівників шляхом аналізу залежності між обсягом інвестицій в розвиток їх трудового потенціалу, організаторських здібностей, кваліфікаційних та мотиваційних якостей, психологічного співробітництва та трудовою активністю персоналу.

Розроблено мультифункціональну модель природного капіталу до якої на мікрорівні віднесено функції забезпечення безперервності діяльності, захисну, контролюючу, розподільчу, регулюючу та інноваційну. Комплексно врахувати багатогранну структуру природного капіталу при формуванні інтегрованої звітності дозволить розроблена класифікація природного капіталу за об'єктами обліку: активи (оборотні), активи (необоротні) та пасиви. Досліджено участь природного капіталу у формуванні фінансового результату для забезпечення сталого розвитку діяльності суб'єкта господарювання. З метою наведення інформації про елементи природного капіталу в інтегрованому звіті досліджено сутність, переваги та недоліки динамічного підходу до їх облікової оцінки, який базується на застосуванні економічних методів оцінки його елементів, а саме: ринкового, рентного, витратного, відтворювального та на основі запасів природного ресурсу, альтернативної вартості і загальної економічної цінності.

У розділі 4 «**Перспективний розвиток методологічних засад контролю інтегрованої звітності**» досліджено методологічні положення верифікації інтегрованої звітності до Європейських вимог, обґрунтовано теоретичний інструментарій ідентифікації ризиків у інтегрованій звітності суб'єкта господарювання, удосконалено класифікацію підприємницьких та бухгалтерських ризиків реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання, розроблено модель визначення «ризик-апетиту» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності.

Визначено елементи багаторівневої системи перевірки інтегрованого звіту, яка виключає можливість маніпулювання його показниками та передбачає: внутрішній контроль; завірення стейкхолдерами шляхом проведення діалогів та громадських консультацій, в результаті яких, підтверджується залученість зацікавлених сторін до процесу підготовки звіту і реагування компанії на їх запити; внутрішній аудит; зовнішній аудит професійними незалежними аудиторськими компаніями.

Метод монітору нематеріальних активів

Облікова оцінка інтелектуального капіталу

Рис 4. Бінарна система оцінки інтелектуального капіталу

Досліджено вимоги основних міжнародних нормативних актів, які регулюють організаційно-методичні положення внутрішнього контролю суб'єктів господарювання та державних установ, положення яких необхідно дотримуватися при верифікації інтегрованої звітності, а саме: МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» (переглянутий); «Керівні принципи стандартів внутрішнього контролю», розроблені Міжнародною організацією Вищих аудиторських установ (INTOSAI – the Internal Control Standards Committee of the International Organization of Supreme Audit Institutions); модель COSO, розроблена Комітетом Спонсорських Організацій Комісії Тредуея (COSO – Committee of Sponsoring Organizations).

Визначено, що ключовим елементом внутрішнього контролю інтегрованої звітності є здійснення власно контрольних заходів, які полягають в наступному: розподілі обов'язків та наданні дозволів в процесі формування та представлення інтегрованої звітності; перевірці інформаційного процесу; фізичному контролю та проведенні нагляду; розробці та реалізації політики інформаційної безпеки, як суб'єкта господарювання загалом, так і безпеки процесу формування та представлення інтегрованого звіту. Враховуючи перелічені елементи внутрішній контроль формування інтегрованої звітності на підприємствах запропоновано здійснювати із застосуванням базових принципів «Кубу COSO» за моделлю COSO-ERM, яку доповнено елементами SWOT аналізу інформаційної безпеки та блоком оцінки відповідності критеріям цілей внутрішнього контролю за методикою SMART.

Доведено, що управління ризиками за моделлю COSO-ERM під час реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності полягає в оптимальному розподілі ресурсів та зусиль кроссекторальної робочої групи відповідно до наперед визначених в класифікаторі структури і значень ризиків, які є прийнятними для суб'єкта господарювання та відповідають його розумінню «ризик-апетиту». Під «ризик-апетитом» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності запропоновано розуміти прийнятний рівень бухгалтерських та підприємницьких ризиків, який може дозволити кроссекторальна робоча група під час збору, обробки та висвітлення інформації в інтегрованому звіті. Визначено, що на рівень «ризик-апетиту» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності впливає стратегія суб'єкта господарювання, особливості та кількість бізнес-моделей, наявність та достатність капіталів, компетенції кроссекторальної робочої групи з формування інтегрованої звітності, а сам «ризик-апетит» впливає на процес управління ризиками від процесу збору та обробки обліково-аналітичної й іншої інформації до її оприлюднення в інтегрованому звіті.

Для розробки методичних рекомендацій щодо кількісної та якісної оцінки ризиків та визначення «ризик-апетиту» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності, розроблено алгоритм експертної оцінки ризиків (рис. 5), застосування якого забезпечить розробку ефективних заходів зі зниження чи взагалі нівелювання ризиків, ніж використання класичних прийомів зниження ризику (страхування, хеджування, відмова).

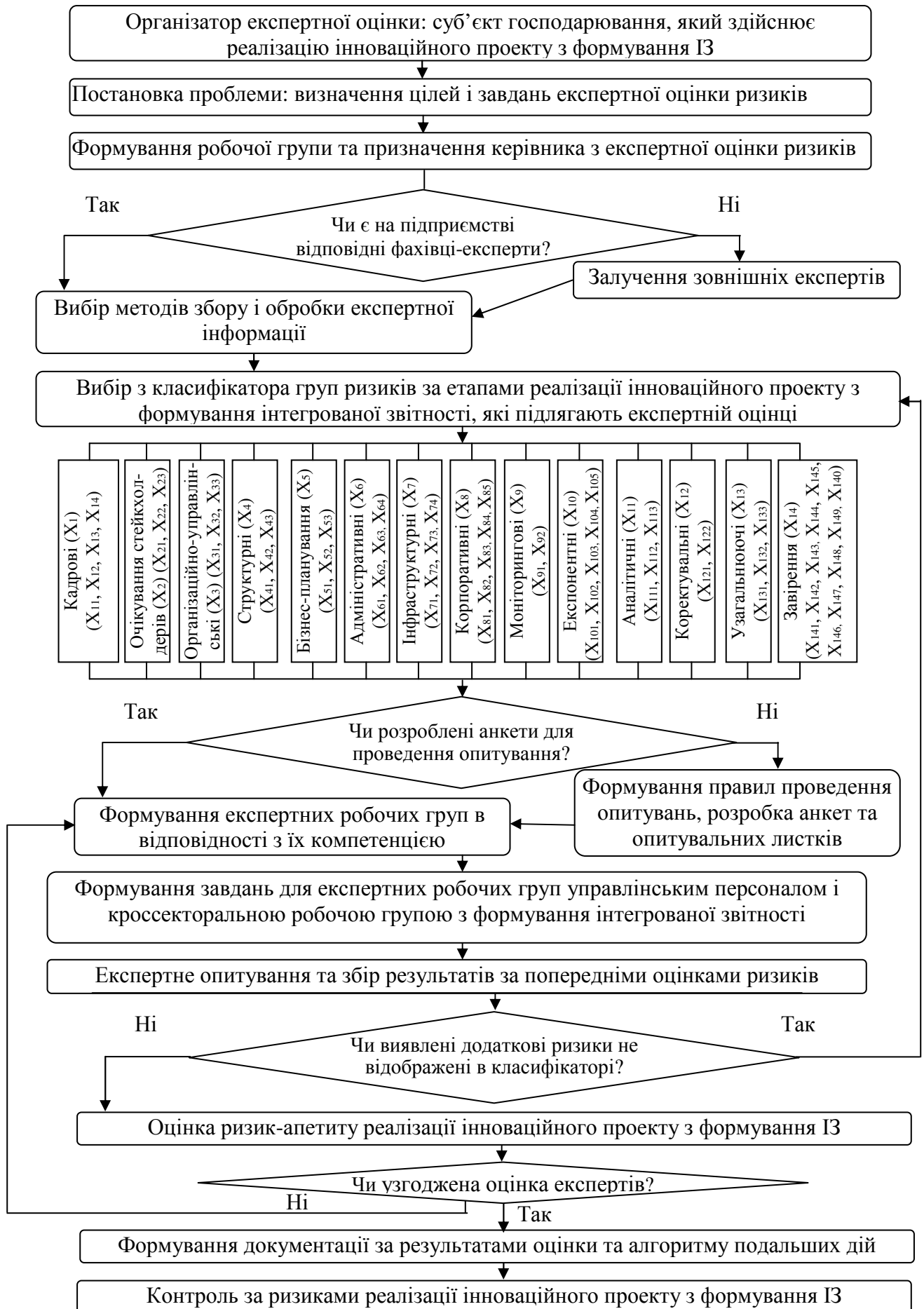

Рис. 5. Алгоритм проведення експертної оцінки ризиків

Для ідентифікації ризиків запропоновано використовувати «Анкету для виявлення ризиків за етапами реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності експертним методом», яка має формуватися за кожним етапом реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності. Після обробки всіх анкет в кінці звітного періоду (місяць, квартал, півріччя чи рік) необхідно заповнювати розроблену статистичну форму збору даних за ризиками, які фактично виникали під час реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності.

Експертне ранжування ризиків запропоновано проводити шляхом побудови матриці суттєвості ризиків, на якій графічно на базі експертних оцінок ризиків на одній шкалі наводиться величина впливу ризику, а на іншій – ймовірність його настання (рис. 6). За допомогою запропонованої шкали ймовірності виникнення ризиків та шкали вагомості наслідків впливу ризиків базуючись на даних сформованого класифікатора ризиків, проведеного анкетування та опитування працівників всіх підрозділів суб'єкта господарювання робоча група здійснює експертну оцінку ризиків реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності та визначає індекс ризику.

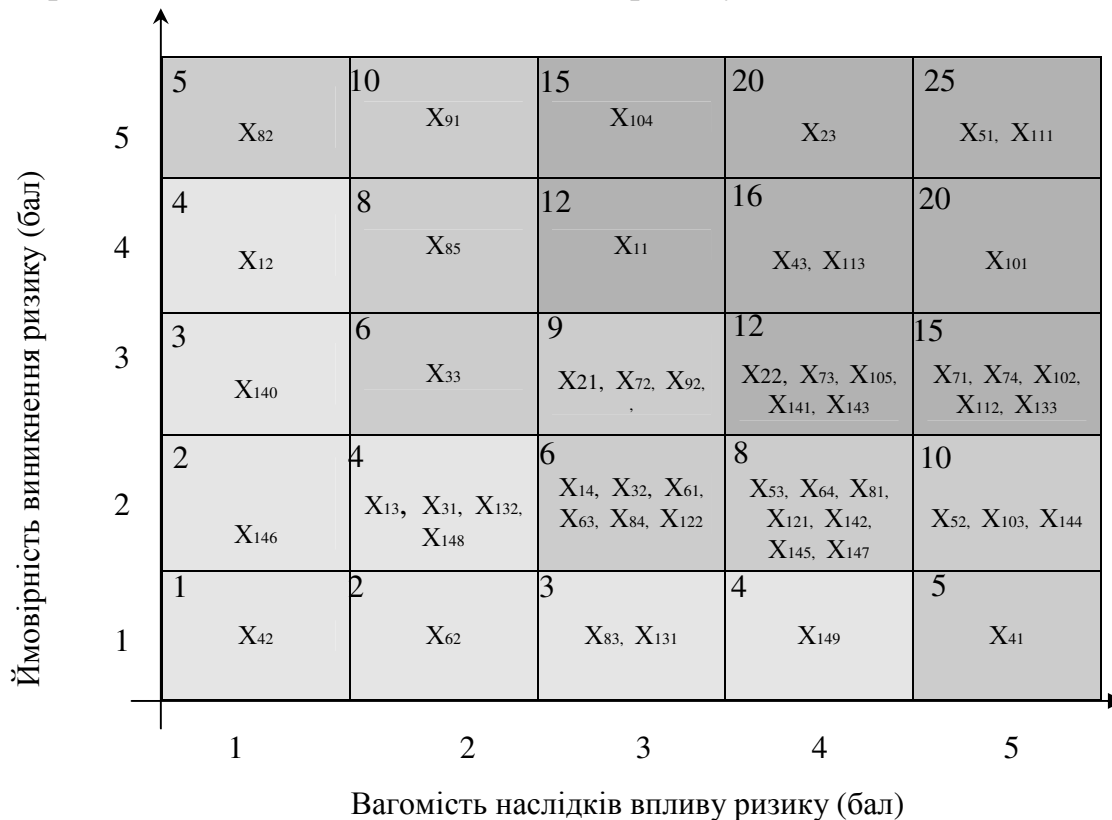

Рис. 6. Матриця ризиків реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності

В залежності від розміщення ризику в певному квадранті матриці, кроссекторальна робоча група з формування інтегрованої звітності приймає відповідні дії щодо управління цим ризиком та розробляє заходи щодо його нівелювання. Ризики, що розміщені в діапазоні квадрантів $1 \leq R_j \leq 4$ мають

вважатися прийнятними. Під час формування інтегрованої звітності вони мають прийматися кроссекторальною робочою групою, але періодично переоцінюватися на базі аналізу інформації, яка групується в розробленій формі збору статистичної інформації за ризиками. Ризики, що розміщені в діапазоні квадрантів $5 \leq R_j \leq 10$ мають вважатися оправданими. Під час формування інтегрованої звітності учасники кроссекторальної робочої групи повинні запобігати причинам їх виникнення та постійно контролювати як причини, так і наслідки ризиків, делегувати певні функції ризик-менеджменту, зменшувати рівень ризику та постійно його переоцінювати і продовжувати дотримуватись графіків та бюджету виконання проекту. Ризики, що розміщені в діапазоні квадрантів $12 \leq R_j \leq 25$ вважаються недопустимими, оскільки можуть значно вплинути на якість та вартість проекту, на загальний час його виконання та навіть на успіх проекту в цілому. Під час формування інтегрованої звітності учасники кроссекторальної робочої групи повинні тримати цю групу ризиків під пильним постійним контролем та постійно їх переоцінювати.

ВИСНОВКИ

Результатом наукового дослідження є теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних і методологічних постулатів формування інтегрованої звітності та розробці практичних рекомендацій щодо визначення та розкриття її показників. На основі проведеного дослідження сформульовано наступні висновки та пропозиції.

1. Передумовами генезису інтегрованої звітності є розвиток інституціональної теорії та поява інституційних інвесторів, діяльність яких базується на принципах соціально-відповідального інвестування, руху України до Європейського Союзу, підвищенні вимог до оприлюднення звітності фондовими біржами в різних країнах світу, розширенні міжнародної співпраці у вирішенні проблем екологічної безпеки, розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Означені зрушення суспільно-економічних відносин сприяли тому, що інтегрована звітність стала мейн-стрімом сьогодення. Для впровадження нової моделі звітування в практичну діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання розроблено суспільно-еколого-економічну концепцію імплементації інтегрованої звітності, яка дозволить реалізувати завдання глобального поширення передової практики інтегрованої звітності та сприяти діалогу між інвесторами та укладачами звітності.

2. Для розробки понятійно-термінологічного апарату інтегрованої звітності в роботі досліджено нормативно-правове забезпечення її формування. Під терміном «інтегрована звітність» запропоновано розуміти процес узагальнення показників, що характеризують соціо-еколого-економічну та фінансово-господарську діяльність підприємства, в результаті якого створюється періодичний інтегрований звіт, який містить корисну інформацію про створення вартості в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Враховуючи зазначене визначення та ґрунтуючись на результатах дослідження впливу сучасних економічних течій (фізичної економії, інституціональної економіки, глобалістики та ризик-орієнтованого управління) на процес формування інтегрованого звіту,

визначено перелік основних його показників, які враховують сучасну багатогранність, масштабність та філігранність змін господарської діяльності суб'єктів господарювання

3. Дослідження нормативної бази та практики застосування наведених у Міжнародному стандарті інтегрованої звітності принципів дозволило дійти висновку про доцільність їх систематизації шляхом об'єднання в три групи за спрямованістю та цілями використання: структурні, організаційні та якісні. Дотримання запропонованих структурних принципів інтегрованої звітності, а саме: розмежування капіталу; вартісний підхід; моніторинг і контроль ризиків; екологізація та соціогармонія дозволить сформувати систему основних показників, які мають наводитися в інтегрованому звіті та розробити організаційно-методичні механізми збору та розкриття інформації про них. В розрізі організаційних принципів інтегрованої звітності, що охоплюють весь обліковий процес запропоновано виділяти принципи центроорієнтованості та реагування, інформаціології та колації. Ступінь корисності інформації, що містить інтегрований звіт визначають якісні принципи інтегрованої звітності, які запропоновано доповнити принципами відкритості, зрозумілості та темпоральності.

4. Проведений аналіз звітності сталого розвитку вітчизняних підприємств та іноземних корпорацій, які функціонують на вітчизняному ринку, дозволив встановити, що суб'єкти господарювання при формуванні інтегрованої звітності використовують різні стандарти; не дотримуються принципи складання інтегрованого звіту; значна кількість показників та чинників зовнішнього середовища залишаються не розкритими, особливо тих, які стосуються негативних наслідків діяльності, екологічної складової звіту, ризиків тощо. Для усунення перелічених негативних тенденцій запропоновано при наведенні фінансових показників інтегрованої звітності дотримуватися вимог Міжнародного стандарту інтегрованої звітності, які поелементно надають рекомендації щодо розкриття складових бізнес-моделі, розподілу капіталу за видами, вартісного розкриття інформації в коротко-, середньо та довгостроковому періоді, а при розкритті нефінансових показників інтегрованої звітності дотримуватися вимог стандартів сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності.

5. Визначено основні вимоги та методологічні засади автоматизації інтегрованої облікової системи та процесу реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності шляхом розкриття в технічному розділі інтегрованої облікової політики інформації в наступній послідовності: визначення вимог до формування єдиного інформаційного простору; вибору технічних засобів автоматизації; стандартизації вимог до інтерфейсів категорії «професійні судження» при введенні не регламентованих в національному обліку показників; опису інформаційної технології, створеної на основі децентралізованої обробки облікових даних; визначення структури і порядку взаємодії зовнішнього і внутрішнього інформаційного полів; розробки технічних завдань та алгоритму впровадження програмного продукту з автоматизації процесу формування інтегрованої звітності; опису чотирьохрівневої градації топологічних ознак

облікових номенклатур; наповнення облікових номенклатур інтегрованої облікової системи.

6. Визначено, що для суб'єкта господарювання формування та оприлюднення інтегрованої звітності є інновацією, а сама процедура збору, обробки та групування інформації в інтегрованому звіті є інноваційним проектом, який потребує внутрішніх інвестицій для його реалізації та приверне зовнішні інвестиції після його реалізації. Розроблено компліментарний простір взаємодії інвестицій та інновацій, пов'язаних з формуванням інтегрованої звітності, який еkleктично поєднує інвестиційну та інноваційну діяльність, в результаті якої створюється інтегрований звіт, оприлюднення якого дозволить отримати суб'єкту господарювання синергетичний соціо-еколого-економічний ефект.

7. Для реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності запропоновано використовувати метод проектного управління PRINCE2 («PRojects IN Controlled Environments version 2»), адаптація якого під вимоги інтегрованої звітності дозволила визначити мету проекту й провести його обґрунтування; виявити структуру проекту (підцілі, основні етапи роботи); визначити необхідні обсяги й джерела фінансування; підібрати виконавців (зокрема сформувані кроссекторальну робочу групу, яка буде займатися обробкою та представленням інформації в інтегрованому звіті); визначити строки виконання проекту та скласти графік його реалізації; розрахувати необхідні ресурси, кошторис і бюджет проекту, спланувати й урахувати ризики; розробити організаційно-методичні засади контролю за виконанням проекту від передпроектної стадії до стадії верифікації та оприлюднення інтегрованого звіту.

8. Запропоновано шляхом анкетування співробітників створювати на підприємстві «Корпоративну базу ідей показників інтегрованої звітності», яка дозволить зафіксувати пропозиції співробітників щодо розкриття інформації та створити «конструктор» змістовного наповнення інтегрованого звіту шляхом застосування розроблених методичних засад формування алгоритмів наведення показників в інтегрованому звіті. Розроблено форму «Уніфікованого альбому показників інтегрованого звіту», в якому згруповано показники за розділами інтегрованого звіту, видами (кількісні, якісні та фінансові) та описом інформації, яку вони характеризують, а також з визначенням цілі глобальної програми сталого розвитку, яку характеризує показник для визначення внеску підприємства в їх досягнення. Використання «Уніфікованого альбому показників інтегрованого звіту» при реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності дозволить розподілити обов'язки з визначення показників за учасниками робочої групи; розробити графіки надання інформації; налагодити обліково-аналітичний процес на підприємстві, який буде відповідати вимогам інтегрованої звітності; створити автоматизовану інфраструктуру центру обробки даних для розрахунку та опису показників інтегрованого звіту; застосовувати його в порівняльній та аналітичній роботі управлінського та обліково-аналітичного персоналу, для оціночних дій та прийняття зважених рішень зацікавленими користувачами та постачальниками фінансового капіталу.

9. Для покращення рейтингу України за індексами сталого розвитку запропоновано створити «Єдиний портал інтегрованої звітності підприємств та

організацій України», на якому суб'єкти господарювання могли б розміщувати звіти зі сталого розвитку у формі відкритих даних. Організаційно-технологічну схему Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України запропоновано будувати за логікою, що об'єднує функції подання, верифікації та оприлюднення інтегрованих звітів з функціями адміністрування системи, авторизації користувачів, систематизації інформації та надання консультаційної підтримки. Функціонування «Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України» створить належний базис зміцнення співробітництва України з країнами членами ЄС з питань розвитку інформаційного суспільства на користь приватних осіб і бізнесу через забезпечення загальнодоступності інформаційно-комунікаційних технологій, полегшення доступу до ринків послуг електронних комунікацій та сприяння конкуренції й надходженню інвестицій в економіку України. Оприлюднення звітів компаній на порталі інтегрованої звітності забезпечить поліпшення діалогу суб'єктів господарювання, які розміщують на порталі інтегровані звіти з усіма зацікавленими сторонами, зокрема, з постачальниками фінансового капіталу.

10. З метою розкриття в інтегрованій звітності обґрунтованої інформації про капітали розглянуто історичну ретроспективу їх розвитку та визначено основні елементи понятійно-термінологічного апарату теорії капіталів. Уточнено економічний зміст фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціально-репутаційного та природного капіталів, що забезпечить розкриття в інтегрованому звіті достовірної інформації про використання і перетворення різних видів капіталу в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, а також дозволить визначити вартість бізнес-моделі суб'єкта господарювання та надавати постачальникам фінансового капіталу інформацію про те як новостворена вартість відшкодовує використаний капітал та як відновлюються або частково поглинаються окремі види капіталу в процесі створення додаткової вартості.

11. Проведений функціональний аналіз елементів фінансового капіталу дозволив обґрунтувати основні блоки показників інтегрованого звіту в частині розкриття інформації про ефективність фінансової політики суб'єкта господарювання; визначити ключові напрямки обліково-аналітичних робіт в частині збору інформації про фінансовий капітал; розробити мультифункціональну модель опису фінансового капіталу в інтегрованому звіті, яка покладена в основу розробки методичних засад бухгалтерського обліку його складових.

Визначено класифікаційні ознаки елементів виробничого капіталу (натурально-речовий зміст; право власності; роль виробничого капіталу в бізнес-моделі; ступінь використання) та описано показники, які мають розкриватися в інтегрованому звіті в частині розкриття інформації про забезпеченість бізнес-моделі виробничими фондами та ефективність їх використання, що виступає основою виробничої програми для створення додаткової вартості протягом тривалого періоду.

12. Розроблено бінарну систему оцінки інтелектуального капіталу, яка поєднує обліковий підхід з методом монітору нематеріальних активів та враховує взаємозв'язок показників інтелектуального капіталу та принципи їх оцінки на

кожному етапі ідентифікації капіталу за етапами його життєвого циклу. Використання бінарної системи оцінки інтелектуального капіталу дозволяє: застосовувати сукупність кількісних і якісних показників для ідентифікації інтелектуальних активів; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між етапами життєвого циклу елементів інтелектуального капіталу та ефективністю результатів реалізації бізнес-моделі; надає можливість ефективно управляти стратегією розвитку інтелектуальною складовою бізнесу; дозволяє виявляти синергетичні взаємозв'язки між показниками ефективності інтелектуального капіталу, фінансовими результатами господарської діяльності та забезпеченні сталого розвитку суб'єкта господарювання в майбутніх звітних періодах.

В результаті емпіричних досліджень виявлено доцільність застосування для оцінки соціально-репутаційного капіталу та розкриття інформації про його елементи в інтегрованій звітності стейкхолдерського підходу, який базується на використанні розробленої методики визначення рангу стейкхолдерів шляхом розрахунку індексу залежності стейкхолдерів від діяльності суб'єкта господарювання та індексу впливу стейкхолдерів на діяльність суб'єкта господарювання. Це дозволить суб'єктам господарювання: підвищити рівень корпоративної соціальної відповідальності та ділової репутації; приймати якісні рішення в умовах стрімких внутрішніх і зовнішніх змін шляхом налагодження багатосторонніх синергетичних зв'язків та постійного інформаційного діалогу з зацікавленими сторонами; ефективно використовувати ресурси соціально-репутаційного капіталу для досягнення стратегічних цілей та сталого розвитку бізнес-моделі; підвищити конкурентоспроможність завдяки іміджу соціально-відповідальної компанії; контролювати і управляти рівнем репутаційного ризику; брати участь у формуванні нових ринків екологічно і соціально орієнтованих продуктів і послуг.

Розроблено концепцію формування людського капіталу, яка базується на принципах уявлення роботодавця, ринкового середовища та ефективного використання, а також враховує вплив демографічних, інституціональних, екологічних, ментальних, виробничих та соціально-корпоративних чинників. Для забезпечення комплексності оцінки елементів людського капіталу запропоновано використовувати кваліметричний метод, який дозволяє представляти якісні характеристики людського капіталу кількісними значеннями. З метою ефективної реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання елементи людського капіталу згруповано наступним чином: трудовий потенціал, організаторські здібності, кваліфікаційні та мотиваційні якості, психологічне співробітництво.

13. З метою інтеграції природного капіталу в бухгалтерський облік розроблено класифікацію його елементів за об'єктами обліку (активи, пасиви) та визначено його місце у формуванні фінансового результату. Використання запропонованої класифікаційної схеми забезпечить методологічний базис формування агрегованих показників використання природного капіталу країни в системі національних рахунків та дозволить відстежувати інформаційні потоки за конкретним внеском елементів природного капіталу в бізнес-моделі інституційних одиниць за етапами відтворювального процесу, що сприятиме

ресурсозбереженню та забезпечити мінімізацію техногенного впливу на природне середовище.

14. З метою підвищення довіри до нової концепції звітування з боку різноманітних стейкхолдерів – користувачів інтегрованого звіту визначено чотири рівні перевірки його достовірності, а саме: внутрішній контроль; завірення стейкхолдерами шляхом проведення діалогів та громадських консультацій, в результаті яких, підтверджується залученість зацікавлених сторін до процесу підготовки звіту і реагування компанії на їх запити; внутрішній аудит; зовнішній аудит професійними незалежними аудиторськими компаніями. З позицій процесного підходу запропоновано визначати внутрішній контроль інтегрованої звітності як перманентний процес, ініційований радою директорів, та здійснюваний кроссекторальною робочою групою з формування інтегрованої звітності, що покликаний забезпечити обґрунтовану впевненість різноманітних стейкхолдерів в: ефективності, законності та раціональності здійснюваних операцій в бізнес-моделі; достовірності показників інтегрованого звіту; дотриманні законів і нормативних актів при веденні господарської діяльності та опису її наслідків в інтегрованому звіті; постійному здійсненні вимірювання і моніторингу минулих, поточних та стратегічних наслідків діяльності суб'єкта господарювання.

15. Доведено пряму залежність багаторівневої системи перевірки інтегрованого звіту від рівня «ризик апетиту» як бізнес-моделі суб'єкта господарювання так і процесу реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності. В зв'язку з цим, при реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності запропоновано розглядати ризики з двох сторін, по-перше, це ризики, які виникають в бізнес-моделі суб'єкта господарювання та мають розкриватися в інтегрованому звіті, по-друге, це власне бухгалтерські ризики інтегрованої звітності, які повинні враховувати члени кроссекторальної робочої групи та управлінський персонал в процесі формування та оприлюднення інтегрованої звітності. Для розробки адекватного обліково-аналітичного інструментарію розкриття інформації про ризики бізнес-моделі та інтегрованої звітності й їх нівелювання чи мінімізації, проведено термінологічний аналіз сутності підприємницького й бухгалтерського ризиків, та представлено авторські підходи до визначення цих понять.

Обґрунтовано склад та сутність принципів класифікації підприємницького й бухгалтерського ризиків, до яких віднесено: системність, комплексність, безперервність, залучення зацікавлених сторін, фасилітація постійного поліпшення, відкритість, структурність, інформованість та розподіл повноважень. З метою розробки дієвих методів та заходів протидії ризикам, пошуку та встановлення сутності протиризикової реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності запропоновано класифікувати бухгалтерські ризики за етапами його реалізації за ознаками: кадрові; очікування стейкхолдерів; організаційно-управлінські; структурні; бізнес-планування; адміністративні; інфраструктурні; корпоративні; моніторингові; експонентні; аналітичні; коригуючі; узагальнюючі; завірення. Для комплексного опису інформації про ризики, які впливають на процес створення додаткової вартості в бізнес-моделі

суб'єкта господарювання розроблено класифікацію підприємницьких ризиків за розділами інтегрованого звіту. Розроблені класифікації ризиків стали підґрунтям для розробки методичних рекомендацій щодо кількісної та якісної оцінки ризиків та визначення «ризик-апетиту» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності.

16. Розроблено структурно-логічну схему інтеграції системи ризик-менеджменту, яка включає набір взаємопов'язаних елементів, об'єднаних в єдиний процес, в рамках якого кроссекторальна робоча група з формування інтегрованої звітності, керівництво і працівники всіх структурних підрозділів, кожен на своєму рівні, беруть участь у виявленні потенційних подій, які можуть вплинути на реалізацію бізнес-моделі, а також в управлінні цими подіями в рамках прийнятного рівня ризику. Для оцінки ризиків, які виникають в процесі реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності рекомендовано застосовувати експертний метод. Розроблено алгоритм організації та проведення експертної оцінки ризиків, який базується на визначенні шкали ймовірності виникнення ризиків й шкали вагомості наслідків впливу ризиків та розрахунку індексу ризику, побудові матриці ризиків, яка дозволяє постійно контролювати та розробляти заходи з нівелювання найбільш небезпечних ризиків системою ризик-менеджменту суб'єкта господарювання.

СПИСОК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Янчева Л. М., Крутова А. С., Нестеренко О. О. Інформаційні системи управління товарорухом в роздрібній торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2012. 272 с. (заг. обсяг 16,8 друк. арк., особисто автора 10,0 друк. арк.: розроблено методичні аспекти формування автоматизованої інтегрованої облікової системи).

2. Янчев А. В., Нестеренко О. О., Сахаров П. О. Розрахунки електронними грошима: документування, облік та контроль : монографія. Харків : ХДУХТ, 2014. 230 с. (заг. обсяг 13,5 друк. арк., особисто автора 3,5 друк. арк.: досліджено функціональне наповнення інституту грошей як основної складової фінансового капіталу суб'єктів господарювання).

3. Крутова А. С., Нестеренко О. О., Левіна М. В. Обліково-звітне забезпечення управління трансакційними витратами : монографія. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2016. 224 с. (заг. обсяг 13,2 друк. арк., особисто автора 5,2 друк. арк.: розроблено методологічні засади перенесення інформації про трансакційні витрати до інтегрованої звітності).

4. Нестеренко О. О. Інтегрована звітність: теорія, методологія, практика : монографія. Х. : Видавець Іванченко І. С., 2018. 410 с. (23,8 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз:

5. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Облік праці та її оплати в інформаційній системі підприємства торгівлі. Житомир : ЖДТУ, 2015. Вип. 2 (32). С. 174–187. (включено до Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Google Scholar)

(заг. обсяг 0,9 друк. арк., особисто автора 0,5 друк. арк.: розроблено методичний підхід щодо виявлення залежності між обсягом інвестицій в розвиток трудового потенціалу та трудовою активністю персоналу, який базується на кваліметричній оцінці людського капіталу).

6. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Обліково-звітні аспекти монетизації продуктів ігрової індустрії з використанням електронних грошей. *Бізнес Інформ.* 2016. № 7. С. 147–152. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services та ін.) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,25 друк. арк.: розроблено практичний інструментарій відображення у звітності процесів монетизації продуктів ігрової індустрії з використанням електронних грошей).

7. Нестеренко О. О., Назарова К. О. Роль облікової інформації у забезпеченні сталого розвитку торговельної галузі. *Економічний простір: збірник наук. праць*, 2016. № 115. С. 157–164. (включено до Index Copernicus, РІНЦ, Google Scholar) (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: обґрунтовано структуру та показники облікової інформації, яка має наводитися в інтегрованому звіті торговельного підприємства).

8. Nesterenko O. O., Krutova A. S., Kolesnik A. O. Integrated reporting terminology formalization. *Independent Auditor*. 2016. № 18 (4). P. 4–14. (включено до Index Copernicus, Google Scholar, EBSCOhost) (заг. обсяг 0,75 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: уточнено зміст терміну «інтегрована звітність» та визначено показники інтегрованого звіту, які актуалізуються під впливом сучасних економічних течій).

9. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Модель соціальної відповідальності суб'єктів державного сектору економіки. *Бізнес-інформ.* 2017. № 5. С. 17–25. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services та ін.) (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,4 друк. арк.: розроблено організаційно-технологічне забезпечення оприлюднення інтегрованої звітності шляхом створення Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України).

10. Нестеренко О. О. Методичні засади оцінки природного капіталу в інтегрованій звітності. *Економічний простір: збірник наук. праць*, 2017. № 122. С. 117–125. (включено до Index Copernicus, РІНЦ, Google Scholar) (0,7 друк. арк.).

11. Нестеренко О. О. Індикатори оцінки рівня сталого розвитку та їх вплив на показники інтегрованої звітності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»* : у 2-х ч. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С. 44–50. (включено до Index Copernicus) (0,5 друк. арк.).

12. Нестеренко О. О. Методологічні аспекти формування інтегрованої облікової політики. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг* : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2017. Вип. 2 (26). С. 29–44. (включено до Index Copernicus). (1,1 друк. арк.).

13. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Мультифункціональна модель опису фінансового капіталу в інтегрованому звіті. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2017. Вип. 2. № 23. С. 397–404. (включено до Web of Science, EBSCO, Ulrich's Periodicals Directory, Citefactor, ResearchBib, Universal Impact Factor, Index Copernicus, Google Scholar та ін.) (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: проведено функціональний аналіз фінансового капіталу та обґрунтовано основні блоки показників інтегрованого звіту у розрізі функцій фінансового капіталу суб'єкта господарювання).

14. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Фінансове обґрунтування інноваційних проектів в обліку та звітності. Вісник ХНАУ: Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету. Серія: Економічні науки. Харків: ХНАУ, 2017. №3. С. 38–47. (включено до Index Copernicus, CiteFactor, Google Scholar, Research Bible) (заг. обсяг 0,8 друк. арк., особисто автора 0,5 друк. арк.: визначено складові інвестиційно-інноваційного процесу при формуванні інтегрованої звітності).

15. Нестеренко О. О. Методологічні засади опису ризиків бізнес-моделі суб'єкта господарювання в інтегрованій звітності. Проблеми економіки. 2017. №4. С. 369–375. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, EBSCOhost, CiteFactor, Academic Journals Database, BASE, Research Bible та ін.) (0,7 друк. арк.).

16. Nesterenko O. O., Krutova A. S., Tarasova T. O. Sustainable development reporting as an instrument for institutional reform in Ukraine. Scientific Bulletin of Polissia. 2018. № 1 (13). Vol. 1. P. 15–19. (включено до Web of Science, CrossRef, Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus, EBSCO, Bielefeld Academic Search Engine, WorldCat та ін.) (заг. обсяг 0,55 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: визначено основні складові процесу формування інтегрованої звітності).

17. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Перспективи розвитку облікової системи підприємств України. Бізнес-інформ. 2018. №4. С. 261–266. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services та ін.) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,25 друк. арк.: розроблено концепцію багатоцільової інтегрованої облікової системи).

18. Нестеренко О. О. Бінарна система оцінки інтелектуального капіталу в інтегрованій звітності. Інтелект XXI. 2018. №2. С. 193–198. (включено до Index Copernicus) (0,5 друк. арк.).

19. Нестеренко О. О. Удосконалення облікової політики для цілей складання інтегрованої звітності в інформаційній системі підприємства [Електронний ресурс] Глобальні та національні проблеми економіки: елект. наук. фахове видання. Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського. 2018. Вип. 22. С. 972–979. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/182.pdf>. (включено до Index Copernicus) (0,8 друк. арк.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

20. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Моделювання облікової політики програм лояльності в підприємствах роздрібної торгівлі. Wirtschaft und

Management: Theorie und Praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel. Vol. 2 Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. S. 152–158. (включено до Thomson Reuters) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,25 друк. арк.: визначено складові облікової політики торговельних підприємств).

21. Янчева Л. М., Нестеренко О. О., Герасимова Н. С. Стан та перспективи розвитку сфери готельного господарства Харківського регіону. Сьвременни проблеми на региональному розвитку: Сьбрани статии. Т. 2. Академично издателство на Аграрния университет Пловдив, България, 2014. С. 250–254. (включено до Thomson Reuters) (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: визначено розрізи обліково-аналітичної інформації про еколого-соціально-економічні показники діяльності готельних підприємств).

22. Нестеренко О. О., Герасимова Н. С., Коробкіна І. С. Удосконалення класифікації витрат підприємств готельного господарства. Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment: Collection of scientific articles. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2015. P. 160–165. (включено до Thomson Reuters) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: визначено розрізи класифікації витрат бізнес-моделі підприємств готельного господарства).

23. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Переваги інтегрованої звітності та перспективи її імплементації в Україні. Innovation in science and education: challenges of our time. London: IASHE, 2016. С. 52–58. (включено до Socrates Impulse, eLIBRARY.RU, РІНЦ) (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,4 друк. арк.: визначено перспективні напрями діяльності з імплементації інтегрованої звітності в Україні).

24. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Теоретико-методичний інструментарій врахування трансакційних витрат у звітності підприємств готельного господарства. Innovation in science and education: challenges of our time. London: IASHE, 2017. С. 29–33. (включено до Socrates Impulse, eLIBRARY.RU, РІНЦ) (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: розроблено теоретико-методичний інструментарій перенесення інформації про трансакційні витрати до інтегрованої звітності).

Статті у наукових фахових виданнях України:

25. Нестеренко О. О., Котенко Л. М. Удосконалення обліку облігацій. Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси : зб. наук. пр. Луц. нац. техн. ун-т. Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2012 р. Вип. 9(2). С. 159–167. (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: методологічно обґрунтовано інструментарій обліку облігацій як складової фінансового капіталу).

26. Нестеренко О. О. Методика оцінки інформаційного ризику на підприємствах роздрібно́ї торгівлі. Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, 2013. Т. 18. Вип. 2. С. 120–128. (0,7 друк. арк.).

27. Нестеренко О. О., Коробкіна І. С. Документування товарних операцій в системі електронного документообігу «Спрут». Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2013. Вип. 1 (17). С. 31–38. (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк.

арк.: розроблено практичні рекомендації з впровадження систем електронного документообігу на підприємствах торгівлі).

28. Нестеренко О. О. Удосконалення методики інвентаризації товарних запасів в системі електронного документообігу. Кримський економічний вісник : у 2-х ч. 2013. №1 (02). Ч. II. С. 147–149. (0,3 друк. арк.).

29. Янчева Л. М., Нестеренко О. О., Герасимова Н. С. Шляхи вдосконалення облікової політики на готельних підприємствах. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2013. Вип. 1 (17). С. 3–10. (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: надано рекомендації з удосконалення методики формування облікової політики).

30. Янчева Л. М., Нестеренко О. О., Герасимова Н. С. Проектування системи внутрішнього аудиту підприємств готельного господарства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2013. Вип. 2 (18). С. 3–10. (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: надано рекомендації з удосконалення методики формування облікової політики).

31. Нестеренко О. О. Формування програми внутрішнього аудиту товарних операцій. Облік, Економіка, Менеджмент: наукові нотатки. Міжнародний збірник наукових праць. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2014. Випуск 4. С. 303–309. (0,5 друк. арк.).

32. Нестеренко О. О. Особливості обліку продажу товарів із застосуванням торговельних платіжних терміналів. Торгівля, комерція, підприємництво. Львів : ЛКА, 2014 р. Вип. 16. С. 136–140. (0,4 друк. арк.).

33. Крутова А. С., Нестеренко О. О., Коробкіна І. С. Особливості нарахування та обліку військового збору. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2015. Вип. 1 (21). С. 19–29. (заг. обсяг 0,8 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: розроблено алгоритм обліку військового збору в інтегрованій обліковій системі).

34. Нестеренко О. О. Адаптація методологічних положень верифікації інтегрованої звітності до європейських вимог [Електронний ресурс] Східна Європа: економіка, бізнес та управління : елект. наук. фахове видання. ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». 2018. Вип. 2 (13). С. 245–253. Режим доступу: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/13_2018/45.pdf. (1,0 друк. арк.).

Праці апробаційного характеру:

35. Нестеренко О. О., Коробкіна І. С. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності студентів спеціальності «Облік і аудит». Модернізація вищої освіти та проблеми у правління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : матеріали X Всеукр. наук.-метод. конф., м. Харків, 27 вересня 2013 р. Харків : ХДУХТ, 2013. С. 107–108. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: визначено компетенції облікових фахівців).

36. Нестеренко О. О. Проблемні аспекти обліку електронних грошей. Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 22 травня 2014 р. : у 2-х ч. Харків : ХДУХТ, 2014. Ч. 2. С. 45–46. (0,1 друк. арк.).

37. Нестеренко О. О. Історичні передумови виникнення військового податку. Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х ч., Харків, 14 травня 2015 р. Ч. 2. Харків: ХДУХТ, 2015. С. 35–36. (0,1 друк. арк.).

38. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Професіограма бухгалтера як необхідний чинник формування компетентного фахівця. Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Науково-інформаційна підтримка навчального процесу: матеріали XII Всеукр. наук.-метод. конф., м. Харків, 30 вересня 2015 р. Х. : ХДУХТ, 2015. С. 367–368. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: визначено професійні навички бухгалтера).

39. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Інтегрована звітність як засіб реалізації цілей сталого розвитку. Соціально-економічний розвиток системи фінансів і управління в інноваційному середовищі: проблеми, ефективність, перспективи : тези доповідей IX симпозіуму, м. Харків, ХІФ КНТЕУ, 25 листопада 2016 р. Харків : ХІФ КНТЕУ, 2016. С. 367–369. (заг. обсяг 0,2 друк. арк., особисто автора 0,1 друк. арк.: обґрунтовано цілі сталого розвитку та визначено шляхи їх реалізації шляхом формування інтегрованої звітності).

40. Нестеренко О. О. Історія становлення та сучасна інтерпретація звітності сталого розвитку. Экономическая теория в XXI веке: поиск эффективных механизмов хозяйствования : матер. II Междунар. науч.-практ. конф., г. Полоцк, Беларусь, 20-21 октября 2016 г. : в 2 ч. Полоцк. гос. ун-т. Новополоцк : ПГУ, 2016. Ч.1. С. 207–212. (0,4 друк. арк.).

41. Нестеренко О. О. Користувачі інформації інтегрованої звітності. Економіка, фінанси, бухгалтерський облік: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 1 лютого 2017 р. П.: ЦФЕНД, 2017. С. 101–104. (0,2 друк. арк.).

42. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Ентропія інформації інтегрованої звітності та механізми її усунення. Тенденції розвитку національних економік: економічний та правовий виміри: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 18-19 травня 2017 р. Київ : ККІБП, 2017, 1 т. С. 49–51. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: визначено компетенції облікових фахівців).

43. Нестеренко О. О. Проблеми впровадження інтегрованої звітності в обліково-звітну практику підприємств. Фінанси, облік і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: сучасні проблеми та перспективи розвитку теорії і практики: матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Харків, 28 жовтня 2016 р. Х. : ХДУХТ, 2016. С. 97–98. (0,1 друк. арк.).

44. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Класифікація чинників впливу на інтегровану облікову політику. Сучасні економічні, соціальні та екологічні

детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28-29 квітня 2017 р.: у 2-х ч. Ужгород: УжНУ «Говерла», 2017. Ч. 2. С. 127–130. (заг. обсяг 0,2 друк. арк., особисто автора 0,1 друк. арк.: згруповано чинники впливу на інтегровану облікову політику).

45. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Завдання інтегрованої облікової політики. Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю заснування Харківського державного університету харчування та торгівлі, м. Харків, 18 травня 2017 р. : тези у 2-х ч. Харків : ХДУХТ, 2017. Ч. 2. С. 35–36. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: визначено завдання інтегрованої облікової політики).

46. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Впровадження проекту формування інтегрованої звітності в обліково-аналітичний процес. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, м. Тернопіль, 30 червня 2017 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. С. 196–199. (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: визначено етапи реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності).

47. Янчева Л. М., Крутова А. С., Нестеренко О. О. Інтегрована звітність як складова забезпечення сталого розвитку підприємств торгівлі. Стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі України на інноваційних засадах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 2-3 листопада 2017 р. Львів: ЛТЕУ, 2017. С. 230–231. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,04 друк. арк.: визначено складові досягнення цілей сталого розвитку підприємств торгівлі).

48. Нестеренко О. О. Ризик-орієнтований підхід до розкриття інформації в інтегрованій звітності. Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу: матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Харків, 22 березня 2018 р. X. : ХДУХТ, 2018. С. 143–144. (0,1 друк. арк.)

49. Нестеренко О. О. Розкриття інформації про природний капітал у звітності: вимоги світових інтеграційних процесів. Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 17-18 травня 2018 р. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. С. 218–220. (0,2 друк. арк.)

50. Нестеренко О. О., Белявцева В. В. Оцінка людського капіталу в інтегрованій обліковій системі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді [Електронний ресурс] : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 17 травня 2018 р. X. : ХДУХТ, 2018. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. Назва з тит. екрана: <http://www.hduht.edu.ua/index.php/uk/nauka/conf/1635-conf-17-5-18>. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: розроблено методику оцінки людського капіталу).

51. Нестеренко О. О., Крутова А. С. Перспективи імплементації інтегрованої звітності в Україні. Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.,

м. Тернопіль, 31 травня–1 червня 2018 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 55–57. (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: визначено функціональну структуру «Єдиного порталу інтегрованої звітності підприємств та організацій України»).

52. Свідоц. реєстрац. автор. права 76919, Україна. Департамент інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Класифікація природного капіталу для вимог інтегрованої звітності /А. С. Крутова, О. О. Нестеренко (Україна); заявка № 77694 від 27.12.2017 р.; дата реєстрації від 19.02.2018 р., 5 с.

Підручники та навчальні посібники:

53. Крутова А. С., Нестеренко О. О., Тарасова Т. О. Оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності: навч. посібник. Х.: МОНОГРАФ, 2016. 286 с. (заг. обсяг 16,6 друк. арк., особисто автора 5,6 друк. арк.: Розділи 4 – 8).

АНОТАЦІЯ

Нестеренко О.О. Методологія та організація формування інтегрованої звітності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних і методологічних постулатів формування інтегрованої звітності та розробці практичних рекомендацій щодо визначення та розкриття її показників. Визначено передумови генезису інтегрованої звітності та перспективні напрями діяльності з її імплементації в Україні. Уточнено зміст терміну «інтегрована звітність» та визначено показники інтегрованого звіту, які актуалізуються під впливом сучасних економічних течій. Запропоновано ієрархічну систему принципів інтегрованої звітності. Проведено аналіз індикаторів оцінки рівня сталого розвитку. Для підвищення рейтингу України за індексами сталого розвитку запропоновано створювати «Єдиний портал інтегрованої звітності підприємств та організацій України». Обґрунтовано мету та завдання облікової політики відповідно до вимог інтегрованої звітності. Для реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності запропоновано використовувати метод проектного управління PRINCE2. Визначено основні вимоги та методологічні основи автоматизації інтегрованої облікової системи. Розглянуто історичну ретроспективу розвитку та визначено основні елементи понятійно-термінологічного апарату теорії капіталів. Розроблено методологічні підходи щодо опису показників та оцінки фінансового, виробничого, інтелектуального, соціально-репутаційного, людського та природного капіталів. Розроблено методологічні засади внутрішнього контролю інтегрованої звітності. Визначено «ризик-апетит» реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої

звітності. Розроблено алгоритм експертної оцінки ризиків реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності.

Ключові слова: інтегрована звітність, інтегрований звіт, інтегрована облікова система, облікова політика, сталий розвиток, соціо-еколо-економічні показники, кроссекторальна робоча група з формування інтегрованої звітності, капітал, внутрішній контроль, ризики.

ANNOTATION

Nesterenko O.O. Methodology and organization of the formation of integrated reporting. – Manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of economic sciences, speciality 08.00.09 – accounting, analysis and audit (by the types of economic activity). – Kharkiv State University of Food Technology and Trade of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

The dissertation is devoted to the scientific substantiation of theoretical and methodological postulates of the formation of integrated reporting and the development of practical recommendations for the definition and disclosure of its indicators. Preconditions for the genesis of integrated reporting and overview of the fundamentals of its compilation are investigated in the research. The ecological, socio-economic concept of integrated reporting has been developed and the content and users of the projects of the International Council for Integrated Reporting have been characterised. The perspective directions of activity on implementation of integrated reporting in Ukraine are determined. By studying the existing approaches of scientists about the definition of the term "integrated reporting", its content are refined. The indicators of the integrated report, which are actualized under the influence of modern economic currents are determined. A formalized conceptual framework for sustainable business development in the integrated reporting model has been developed. The influence of modern economic trends, namely: globalization, physical economy, institutional economy and risk-based management on the indicators of the integrated report, is determined. The hierarchical system of principles of integrated reporting according to the direction and purposes of use is proposed: structural, organizational and qualitative.

The analysis of indicators for assessing the level of sustainable development is conducted. To improve the information interaction and increase the rating of Ukraine by the indices of sustainable development, it is proposed to create a "Single portal of integrated reporting of enterprises and organizations of Ukraine", in which business entities could submit reports on sustainable development in the form of open data. The economic essence of the concept of "integrated accounting policy", which takes into account the main tasks of integrated reporting, is determined. The purpose and objectives of the accounting policy are justified in accordance with the requirements of integrated reporting. A methodological approach on the separation of accounting policies for the purpose of ensuring the unity of the accounting methodology and the receipt of reporting information and the definition of the subjects of its formation is proposed.

The complementary space of interaction of investments and innovations related to the formation of integrated reporting, which combines investment and innovation activity is developed; as a result, integrated report is created, the publication of which will allow the economic entity to obtain synergistic socio-ecological and economic effect. To implement the innovative project on the formation of the integrated report the use of the method of project management PRINCE2 ("PRojects IN Controlled Environments version 2") is proposed. The technical aspects of accounting policy, which will allow to establish a clear mechanism for the collection and processing of accounting data for the formation of informative indicators of integrated reporting in the automated integrated accounting system, is developed and adapted.

The historical retrospective of development is considered; and the main elements of the conceptual terminology apparatus of the theory of capitals are determined. The functional analysis of financial capital is carried out and the main blocks of the indicators of the integrated report are substantiated in terms of the functions of the financial capital of the entity. The classification features of the elements of production capital are determined and the indicators to be disclosed in the integrated report as part of the disclosure of information about the availability of the business model by the production funds are described.

A binary system for evaluating intellectual capital, which combines the accounting approach and the method of monitoring the intangible assets, has been developed. To estimate social and reputational capital and disclosure of its elements in the integrated reporting, it is suggested to use stakeholder approach based on the use of the developed methodology for determining the rank of stakeholders by calculating the index depends on the stakeholders of the entity and the index of the influence of stakeholders on the activities of the subjects object of management.

To estimate human capital, it is suggested to use a qualimetric method that allows to estimate the qualitative characteristics of human capital and to determine the impact of investments in its development on the efficiency of its reproduction. The recommendations of disclosure of natural capital accounting in an integrated three-dimensional space of time is developed. The classification of the natural capital according to the accounting objects (assets (current), assets (non-current) and liabilities), which takes into account the complex multifaceted structure of natural capital at the formation of integrated reporting is proposed.

The methodological principles of internal control of integrated reporting are developed. The internal control of the formation of integrated reporting in enterprises is proposed to be implemented using the basic principles of COSO Cube based on the SOSO-ERM model, which is supplemented by the elements of the SWOT analysis of information security and the unit for assessing compliance with the criteria for the purposes of internal control by the SMART methodology. To develop adequate accounting and analytical tools for disclosing information about risks of business model and integrated reporting, and leveling or minimizing them, a terminological analysis of the essence of entrepreneurial and accounting risks has been conducted, and author's approaches to its definition concepts are presented.

In order to develop effective methods and measures to counteract the risks, to find and establish the essence of the anti-risk implementation of the innovative project on the

formation of integrated reporting, it is proposed to classify accounting risks during the stages of its implementation, and enterprise risks according to the sections of the integrated report. To develop methodological recommendations on quantitative and qualitative risk assessment and definition of risk appetite for the implementation of an innovative project for the formation of integrated reporting, an algorithm for expert risk assessment are developed based on the definition of the probability of occurrence of risks and the scale of the significance of the effects of risks and the calculation of the risk index, construction of the matrix of risks, which allows to constantly monitor and develop measures for leveling the most dangerous risks by the risk management system of the business entity.

Key words: integrated reporting, integrated report, integrated accounting system, accounting policy, sustainable development, socio-economic and environmental indicators, cross-sectoral working group on the formation of integrated reporting, capital, internal control, risks.

Підп. до друку 20.09.2018 р. Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Ум. друк. арк. – 2,0. Наклад 100 пр. Зам. № 20-09.

Надруковано

ФОП Іванченко І. С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.

Тел.: +38-057-756-09-25, +38-050-40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua

